

2022

Monitor Levensmiddelenindustrie

INHOUD

Voorwoord	3
-----------------	---

Landschap van de Nederlandse levensmiddelenindustrie	4
--	---

Uitgelicht	5
------------------	---

1 KERNINDICATOREN

1.1 Productiewaarde Nederlandse levensmiddelenindustrie stijgt	12
1.2 Productiewaarde Europese levensmiddelenindustrie onder druk	13
1.3 Groeitrend van het aantal microbedrijven zet door	14
1.4 Daling in toegevoegde waarde, lichte stijging bedrijfsopbrengsten en werkgelegenheid stabiliseert	15
1.5 Regionale werkgelegenheid in levensmiddelenindustrie	16
1.6 Grote verschillen in ontwikkeling arbeidsproductiviteit	17
1.7 Het aantal openstaande vacatures in 2021 weer op niveau pre-COVID-19	18
1.8 Absolute CO ₂ -uitstoot daalt, relatieve uitstoot stabiliseert	19
1.9 Belangrijkste producten: zuivel, vlees en veevoeder	21

2 KOSTENONTWIKKELING

2.1 De kosten van intermediair verbruik stijgen	23
2.2 Energiekosten stabiliseren in 2020, maar energiebelastingen stijgen	24
2.3 Personele kosten stijgen, maar overige bedrijfskosten dalen	25
2.4 Lagere investeringen in R&D in 2020	26
2.5 Afname investeringen in materiele vaste activa	27
2.6 Nederlandse arbeidskosten behoren tot de hoogste in Europa	28

3 CONCURRENTIEPOSITIE

3.1 Het Nederlandse uitvoersaldo neemt af	30
3.2 Uitvoer naar buurlanden blijft het omvangrijkst	31
3.3 Belangrijkste importproducten: groenten en fruit, graan(producten) en koffie en thee	33
3.4 Belangrijkste exportproducten: groenten en fruit, vlees- en zuivelproducten	35

4 ECONOMISCH BELANG

4.1 Input-outputanalyse	38
4.2 Een stabiele factor voor de Nederlandse economie	39
4.3 Voor veel sectoren van wezenlijk belang	40
4.4 Lichte stijging totale werkgelegenheid	41
4.5 Helft van (on)bewerkte landbouwproducten uit Nederland, de andere helft uit buitenland	42

Glossarium en verantwoording	44
------------------------------------	----

VOORWOORD

TRANSITIES IN UITDAGENDE TIJDEN

In de Monitor Levensmiddelenindustrie 2022 presenteert de FNLI de economische kengetallen over het jaar 2021. De oorlog in Oekraïne heeft echter zulke grote gevolgen voor de levensmiddelenindustrie dat wij ook stilstaan bij de gevolgen daarvan in het lopende jaar.

In de tweede helft van 2021 kregen bedrijven te maken met ongebruikelijk hoge kostprijsstijgingen voor energie en grondstoffen. Dit komt tot uiting in een daling van de toegevoegde waarde van de industrie en dalende winstmarges. Door het Oekraïne-conflict zijn de ontwikkelingen sindsdien in een stroomversnelling geraakt, met een ongekennde inflatie tot gevolg. De impact hiervan is zonder precedent: voor de industrie, maar ook voor de consument. Voor delen van de levensmiddelenindustrie is de continuïteit zelfs in het geding door de extreem hoge energieprijzen, de stijgende loonkosten en de stijgende prijzen voor grond- en hulpstoffen. Voor de consument zijn er grote en terechte zorgen over de koopkrachtontwikkeling en de betaalbaarheid van voedsel.

De productiewaarde in euro's van de industrie stijgt in 2021, maar de hoge inflatie, die in 2022 in hevige mate doorzette, is hierin de voornaamste factor. Bovendien staan de winstmarges door genoemde ontwikkelingen stevig onder druk. En net als voor andere industrieën vormen de sterk oplopende vacature-aantallen, na de COVID-19-pandemie, een uitdaging op zichzelf. De groei van het aantal kleine (micro-)bedrijven zet ook in 2021 verder door.

Tegelijkertijd blijft de levensmiddelenindustrie als geheel, ondanks alles, een relatief stabiele en veerkrachtige sector. De veerkracht van de industrie helpt om verantwoordelijkheid te kunnen nemen, in economische zin, maar ook waar het gaat om verduurzaming en gezondheid. Voor de nabije en verdere toekomst is de sector gebaat bij een helder perspectief. Samen met ketenpartners, de overheid en andere belanghebbenden moet de sector inzetten op onvermijdelijke veranderingen in de voedselketen. Maar wel zodanig dat investeren in duurzaamheid en

gezondheid voor alle partijen in de keten loont en blijft lonen.

Daarbij mag ook niet uit het oog worden verloren dat het merendeel van wat de Nederlandse levensmiddelenindustrie produceert wordt uitgevoerd. Vooral naar omliggende landen. Omgekeerd is het Nederlandse boodschappenmandje voor een groot deel afhankelijk van de import van grondstoffen. Een gelijk speelveld, met name op de Europese markt, is daarom cruciaal voor het concurrentievermogen.

De FNLI zal zich actief inzetten – in economisch zeer uitdagende en onzekere omstandigheden – om samen met haar leden en ketenpartners, haar rol te spelen in de grote transities waar de sector in zit. Dat is een belangrijke voorwaarde om de veerkracht en toegevoegde waarde ook in de toekomst te behouden.

Oktober, 2022

Cees-Jan Adema

Directeur FNLI

LANDSCHAP VAN DE NEDERLANDSE LEVENSMIDDELENINDUSTRIE

VERANDERINGEN IN 2021 TEN OPZICHTE VAN 2020

TOEGEVOEGDE WAARDE*
13,4 miljard €

-6,2%

+7,3%

UITVOER
43,2 miljard €

+8,4%

PRODUCTIEWAARDE*
76,9 miljard €

-5,0%

UITVOERSALDO
16,7 miljard €

+11,6%

AANTAL BEDRIJVEN
8.195
Absolute waarde

+17,0%

INVOER
26,5 miljard €

WERKGELEGENHEID
(DIRECT)*
150.000

+2,7%

*Voor deze indicatoren zijn alleen voorlopige cijfers voor 2021 bekend.

Voor definities, zie het glossarium aan het einde van deze monitor.

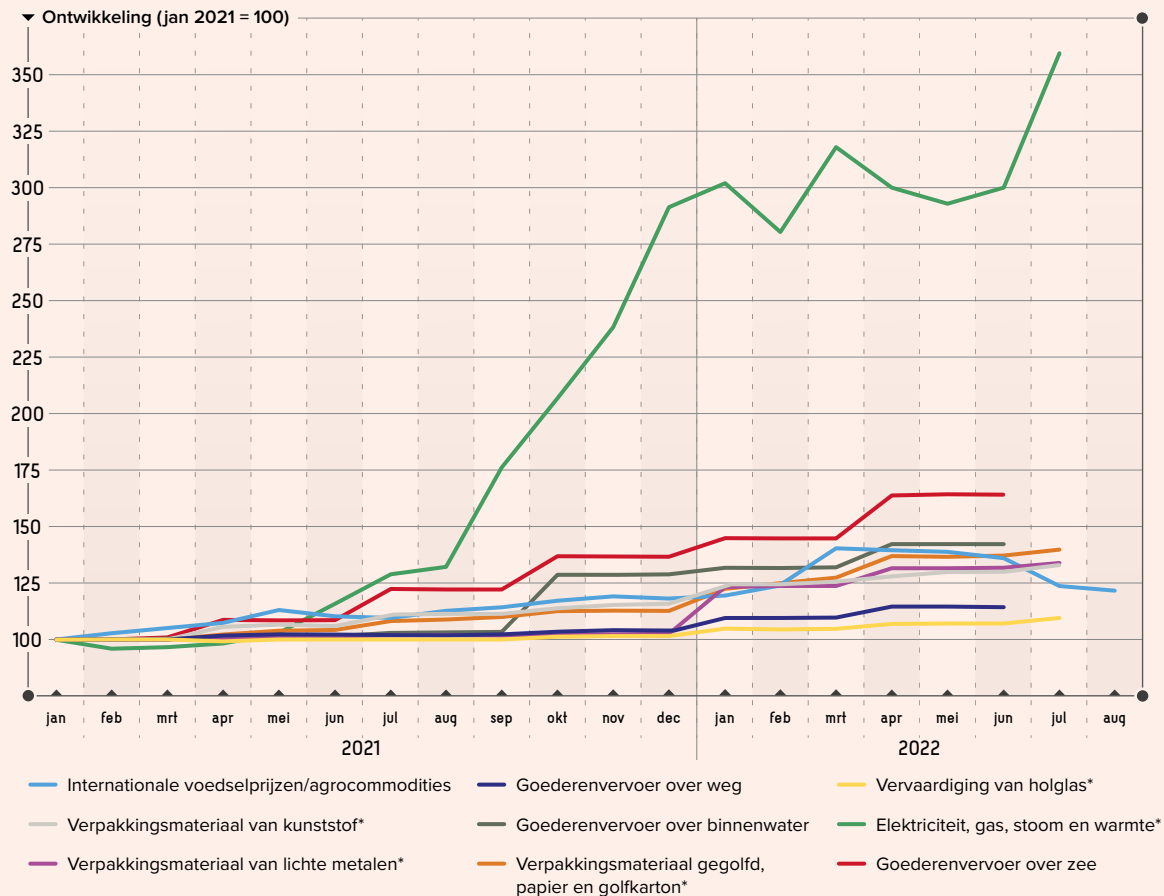
UITGELICHT

In een jaar waarin de oorlog tussen Rusland en Oekraïne grote gevolgen heeft voor onze energie- en grondstofprijzen, vergeet men bijna dat 2021 voor veel ondernemers óók een zeer uitdagend jaar is geweest. De vaccins bleken minder goed te werken op nieuwe varianten van het coronavirus waardoor ondernemers opnieuw geraakt werden door substantiële contactbeperkende maatregelen. Ook was er nog sprake van een nasleep van de Brexit (januari 2020) en wereldwijde verstoringen in handelsstromen met name als gevolg van de COVID-19-pandemie. Zoals terug te vinden in deze editie van de Monitor Levensmiddelenindustrie, hadden ondernemers daardoor ook al in 2021 te maken met ongebruikelijk grote stijgingen van diverse kostencomponenten; van agrogrondstoffen tot transport en energie.

Een doorkijk naar het lopende jaar 2022 leert dat deze prijzen nog verder zijn toegenomen. De trend die in 2020 en 2021 was ingezet is verder versterkt door de oorlog tussen Rusland en Oekraïne en door de gevolgen van klimaatverandering. Gezien deze buitengewone ontwikkelingen staat dit hoofdstuk expliciet stil bij de situatie in de eerste helft van 2022. Deze editie van de monitor licht primair de economische ontwikkelingen in het jaar 2021 toe.

Kosten voor Nederlandse levensmiddelenindustrie stijgen ongekend snel

Figuur 1:
Prijswontwikkeling van belangrijkste bedrijfskosten van de levensmiddelenindustrie

* Meeteenheid is de verbruikswaarde.

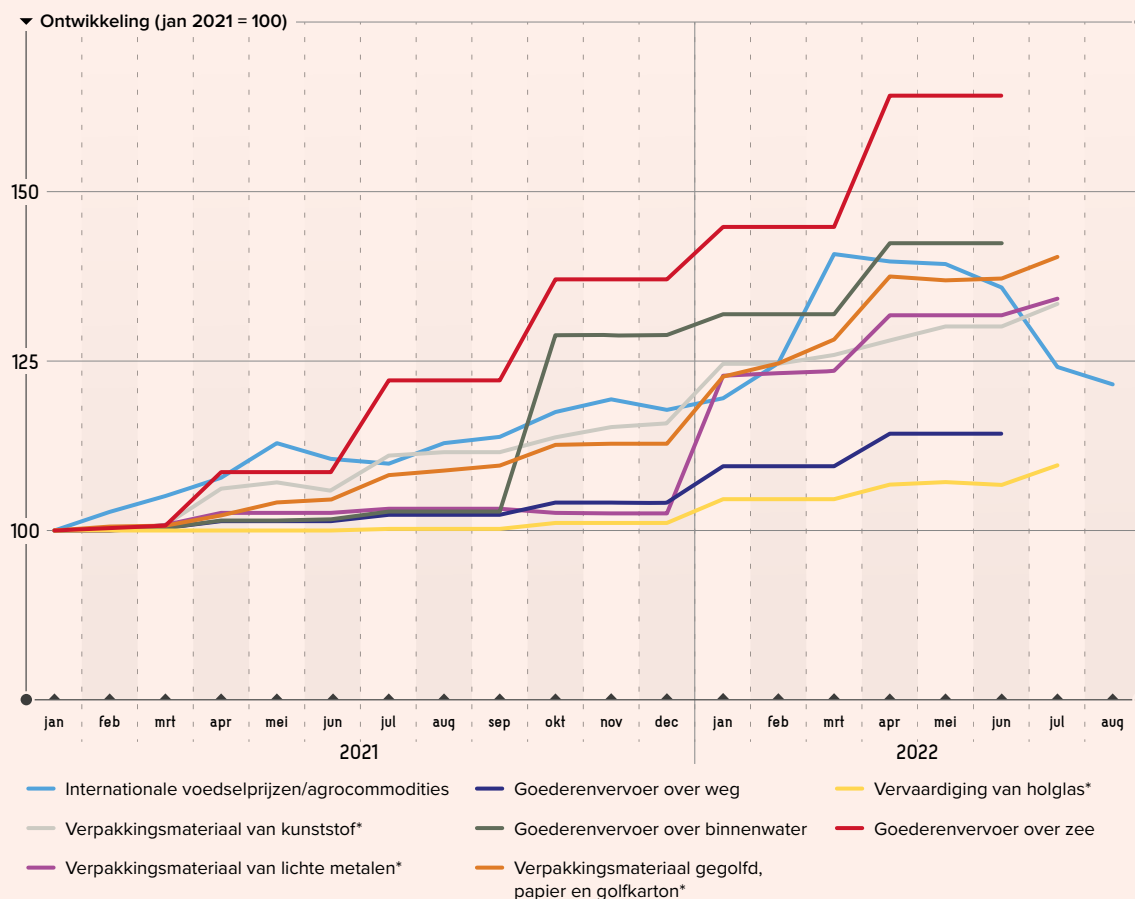
Bron: CBS; 'Producentenprijzen', 'dienstenrijzen', 'cao-lonen', FAO; 'Food Price Index';
cijfermatige bewerking Decisio.

In de periode vanaf januari 2021 stegen een aantal belangrijke kostenposten voor de levensmiddelenindustrie ongebruikelijk snel. Het gaat om kosten voor goederen (agrogrondstoffen, verpakkingsmaterialen, energie, e.d.) en diensten (logistiek, advies, etc.). Voor de belangrijkste posten is de prijsontwikkeling tussen januari 2021 en juni 2022 hiernaast in beeld gebracht.

Energieprijzen verdrievoudigden...

- De energieprijzen zijn het sterkst gestegen: in juni 2022 waren de prijzen voor energie (elektriciteit, gas, stoom en warmte) 300 procent hoger dan januari 2021 (exclusief belastingen, heffingen en accijnzen).

Figuur 2:
Prijswontwikkeling van belangrijkste bedrijfskosten (excl. energie) van de levensmiddelenindustrie³

* Meeteenheid is de verbruikswaarde.

Bron: CBS; 'Productenprijzen', 'dienstenrijzen', 'cao-lonen'. FAO; 'Food Price Index'; cijfermatige bewerking Decisio.

...In dezelfde periode stegen ook de prijzen van voedselgrondstoffen, verpakkingsmaterialen en logistieke dienstverlening sterk

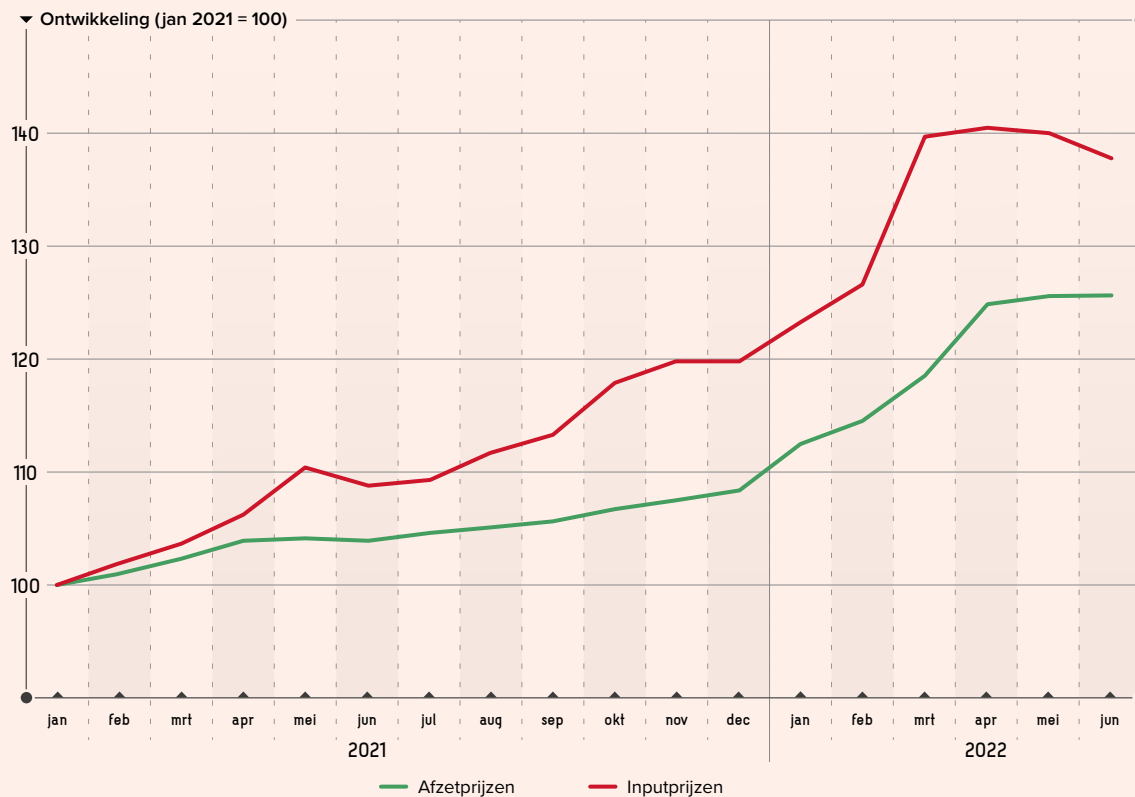
- Ten opzichte van januari 2021 zijn de prijzen van voedselgrondstoffen met 36 procent gestegen. Zo'n stijging in prijzen van voedselgrondstoffen is sinds 2006-2007 niet meer voorgekomen in de FAO-statistiek¹. De prijs voor voedselgrondstoffen toont in juli en augustus daarentegen een dalende trend.
- Prijzen voor verpakkingsmaterialen, zoals gegolfd papier en karton, kunststof, holglas en lichte metalen, zijn sinds begin 2021 zichtbaar aan het stijgen. In juni 2022 stonden de prijzen van belangrijke verpakkingen als papier (37 procent), plastic en lichte metalen (circa 31 procent) hoger. De prijs voor glas steeg met circa 9 procent minder snel.
- De kosten voor vervoer en opslag stegen eveneens. Maar er bestaan aanzienlijke verschillen tussen de vervoerskosten: zo stegen de prijzen voor goederenvervoer over de weg nog 'relatief beperkt' met 14 procent, terwijl de prijzen voor goederenvervoer over binnenwater en zee juist stegen met respectievelijk 64 en 42 procent. Diverse indexen voor wereldcontainerprijzen tonen aan dat de prijzen van containervervoer over het hoogtepunt, als gevolg van de COVID-19-pandemie, heen lijken te zijn².

¹ De FAO rapporteert sinds 1990 maandelijks over de prijsontwikkelingen van de belangrijkste internationale voedselgrondstoffen. De gehanteerde gewogen index neemt de prijsontwikkeling mee van vlees, zuivel, plantaardige olie, granen en suiker.

² Drewry's World Container Index, World Baltic Dry Index, Harper World Charter Rate Index, Shanghai Containerized Freight Index, World Container Index

³ De CBS-statistieken over sectorale relaties (2021) en arbeids- en financiële gegevens (2020) geven inzicht in de omvang van het intermediair verbruik en de belangrijke kostenposten daarbinnen. Verreweg de grootste kostenpost zijn voedselgrondstoffen (circa tweederde van het totaal). Verpakkingsmaterialen zijn de op-een-na grootste met ongeveer 14 procent. De verpakkingsmaterialen beslaan 7 procent van het intermediair verbruik. De kosten voor energie bedroegen in 2020 2 procent op het totaal intermediair verbruik. De rest (ongeveer 11 procent) is overig intermediair verbruik. Op basis van deze kostenverhoudingen (excl. overig intermediair verbruik) en de prijsontwikkelingen in figuur 3 is een gewogen inputprijsindex tot stand gekomen.

Figuur 3:
Ontwikkeling in inputprijzen en afzetprijzen van de levensmiddelenindustrie

Bron: CBS; 'Producentenprijzen', 'Dienstenprijzen', 'Cao-lonen' 'Bedrijfsleven; arbeids- en financiële gegevens', 'Input-outputtabellen 2021 Lopende prijzen'. FAO; 'Food Price Index'; cijfermatige bewerking Decisio

Inputprijzen stijgen relatief sneller dan afzetprijzen

- Een inschatting, op basis van een gewogen gemiddelde van de inputs uit figuur 2, laat zien dat de inputprijzen voor de Nederlandse levensmiddelenindustrie in juni 2022 bijna 38 procent hoger zijn dan in januari 2021.
- De afzetprijzen van de levensmiddelenindustrie namen in dezelfde periode met 26 procent toe.
- Dit heeft tot gevolg dat de bruto toegevoegde waarde van de levensmiddelenindustrie onder druk staat. Zoals uit paragraaf 1.4 blijkt, daalde de bruto toegevoegde waarde in 2021 met 6,2 procent. Gegeven de prijsontwikkelingen voor 2022, is de bruto toegevoegde waarde vermoedelijk verder onder druk komen te staan.

Noot: De bruto toegevoegde waarde bestaat uit de omzet minus de inkoopkosten van een bedrijf. Dat de toegevoegde waarde daalt, betekent niet dat het bedrijfsresultaat met hetzelfde percentage daalt. Daar heeft de ontwikkeling van andere kosten, zoals loonkosten en afschrijvingen ook belangrijke invloed op.

Figuur 4:
Ontwikkeling in consumentenprijs en consumentenvertrouwen (rechteras)

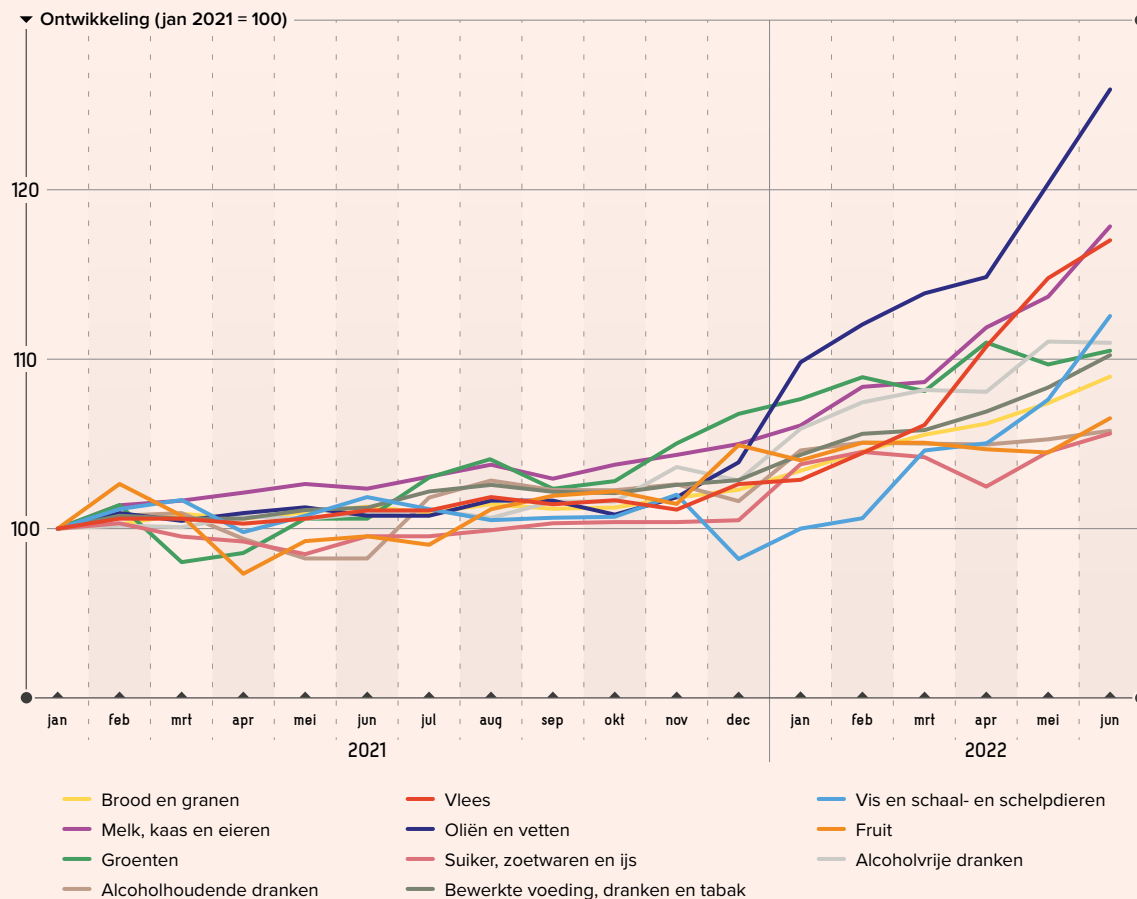
Bron: CBS; 'Consumentenprijzen', 'Consumentenvertrouwen'; cijfermatige bewerking Decisio.

Nederlandse huishoudens aanzienlijk duurder uit voor bewerkte voedingsmiddelen in 2022

- In juni 2022 betalen Nederlandse huishoudens 10,2 procent meer voor bewerkte voedingsmiddelen dan in januari 2021. Dit is de grootste stijging sinds de start van de metingen in april 1986⁴.
- Tegelijkertijd daalde het consumentenvertrouwen vanaf januari 2022 naar -54 in augustus 2022. Dit is de laagste stand sinds de start van de metingen in april 1986.

⁴ De consumentenprijsindex (CPI) geeft de prijsontwikkeling weer van goederen en diensten die Nederlandse huishoudens aanschaffen voor consumptie. Dit houdt het CBS ook specifiek bij voor bewerkte voedingsmiddelen.

Figuur 5:
Ontwikkeling van het prijsniveau voor bewerkte voedingsmiddelen en productcategorieën

Consumentenprijs sterkst gestegen voor oliën en vetten, zuivel en koffie

- Oliën en vetten, zuivelproducten, koffie, thee en cacao en vlees zijn de productcategorieën die het sterkst zijn gestegen in consumentenprijs. Alcoholhoudende dranken, maar ook fruit, suiker- en zoetwaren, zijn het minst sterk gestegen.

Bron: CBS; 'Consumentenprijzen'; cijfermatige bewerking Decisio.

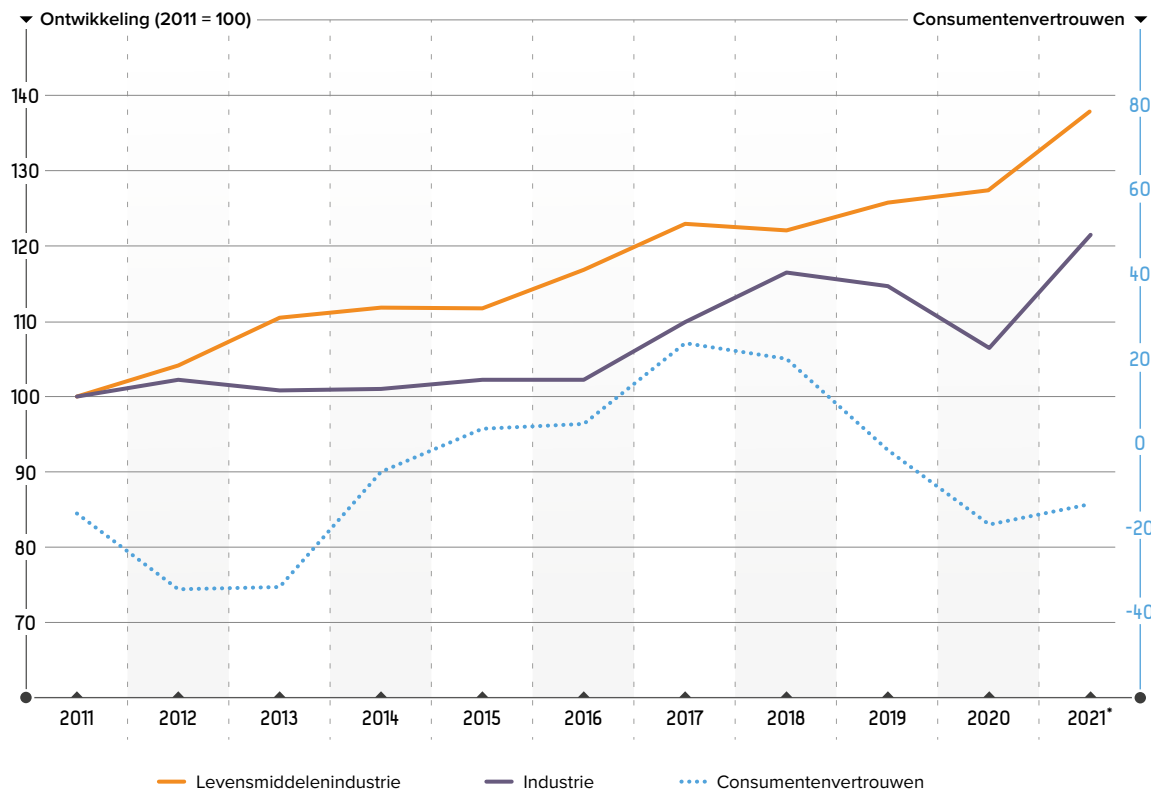
Kernindikatoren

1.1

Productiewaarde van de Nederlandse levensmiddelenindustrie stijgt

Figuur 6:

Ontwikkeling productiewaarde basisprijzen en consumentenvertrouwen (rechters)

* Voor 2021 zijn voorlopige cijfers bekend.

Bron: CBS; 'Productie- en inkomenscomponenten bbp' en 'consumentenvertrouwen'.

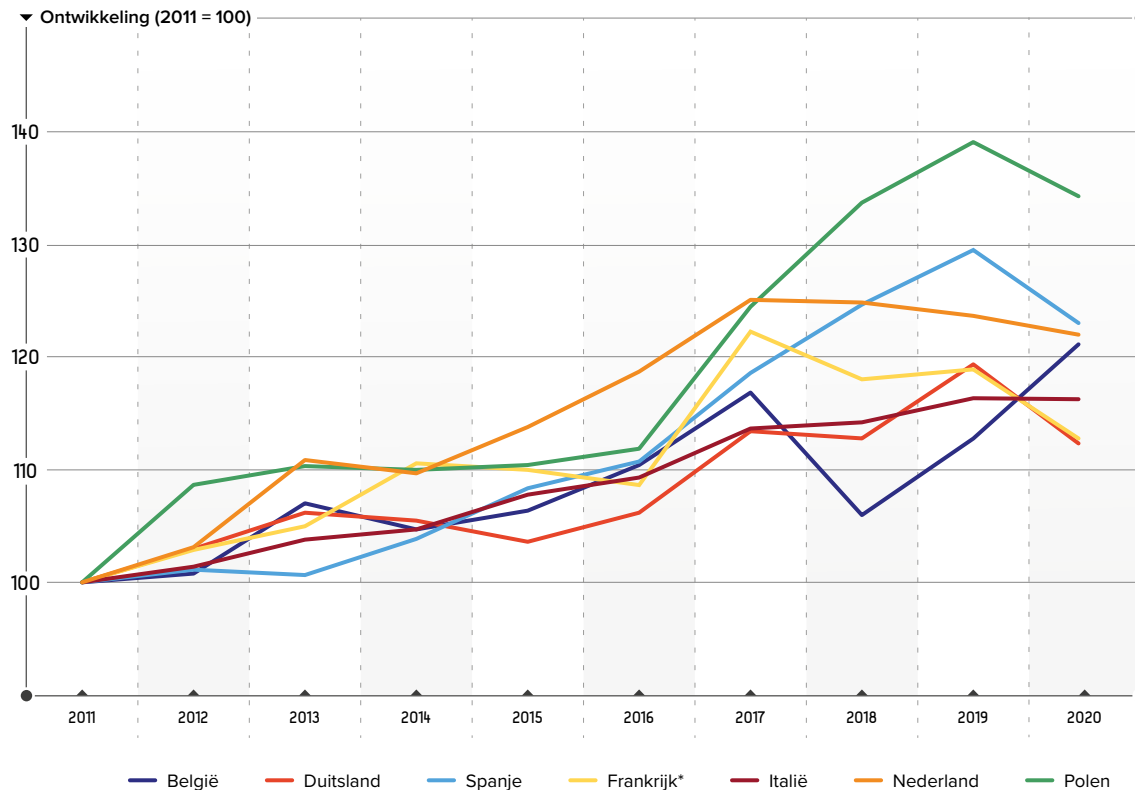
- In 2021 - het tweede jaar van de coronapandemie - bedroeg de productiewaarde van de Nederlandse levensmiddelenindustrie 76,9 miljard euro. Met ruim een vijfde van de totale Nederlandse industriële productiewaarde, is de levensmiddelenindustrie de grootste industrie binnen de industriële sector⁵.
- De stijging in de productie bedroeg 8,4 procent ten opzichte van 2020. De stijging in productiewaarde is voor een belangrijk deel te verklaren door stijgende afzetprijzen. Waar de productie in termen van volumes voor de voedings- en drankenindustrie met respectievelijk 1 procent en -0,2 procent veranderde ten opzichte van een jaar eerder, steeg de omzet met 5 à 6 procent. In de periode 2011 tot en met 2021 is de productiewaarde jaarlijks met gemiddeld 3,3 procent gegroeid.
- De productiewaarde van de gehele industriële sector bedroeg in 2021 359,3 miljard euro. Dat is een stijging van 13,9 procent ten opzichte van 2020. Vanaf 2011 is de productiewaarde in de hele industrie gemiddeld met jaarlijks 2 procent gestegen. De levensmiddelenindustrie ontwikkelt zich over een langere periode dus positiever dan de totale Nederlandse industrie en is als geheel minder volatiel gebleken tijdens de pandemie.
- De consument was iets minder somber gestemd in 2021. Het consumentenvertrouwen steeg van -20 een jaar eerder naar -14. Echter, in augustus 2022 kwam het vertrouwen uit op -54. Dit is de laagste stand sinds de start van de metingen in april 1986.

⁵ De chemie en machine-industrie complementeren de top 3.

1.2

Productiewaarde Europese levensmiddelenindustrie onder druk (cijfers 2020⁶)

Figuur 7:
Ontwikkeling in internationale productiewaarde

* Voor 2018 zijn de cijfers van Frankrijk geïnterpoleerd.

Bron: Eurostat: 'production value'.

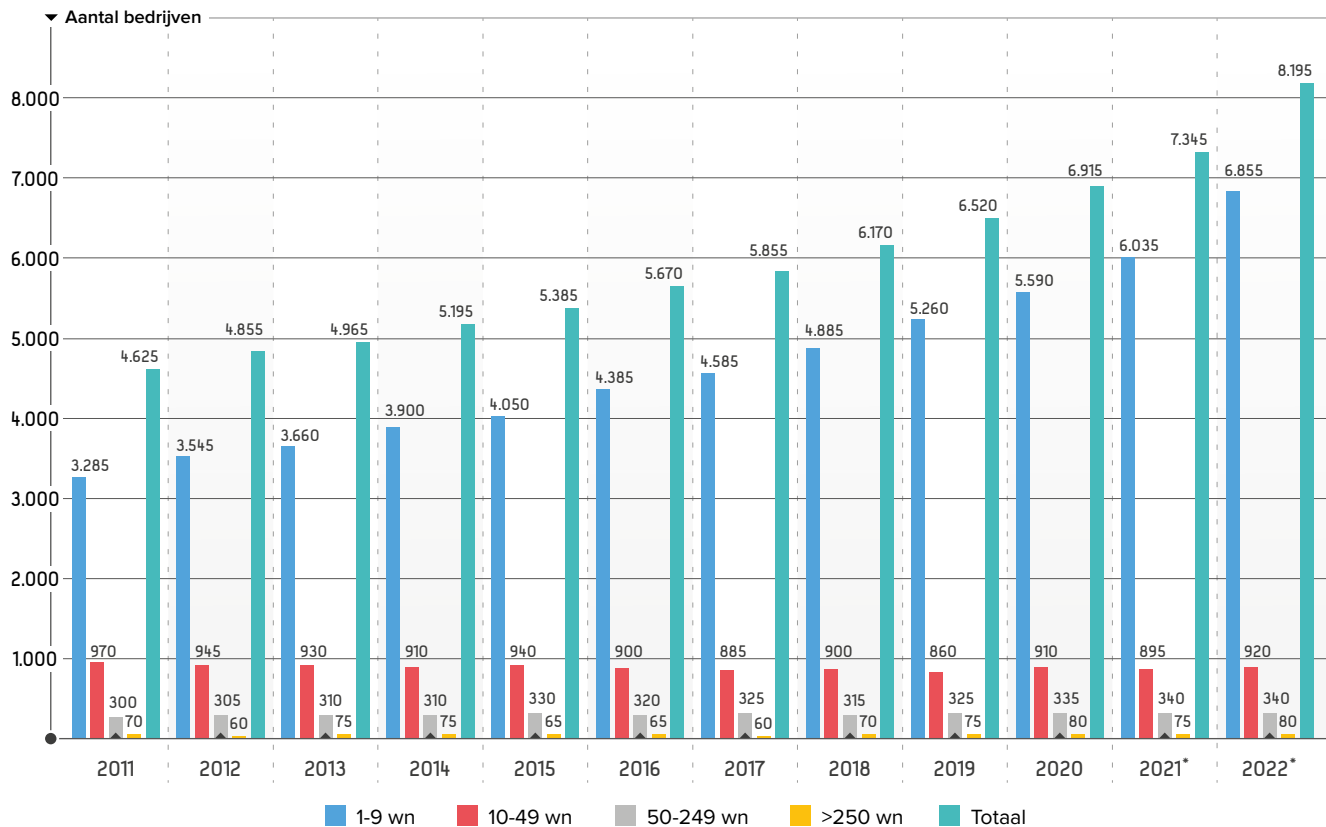
- Om de productiewaarde van de Nederlandse levensmiddelenindustrie in perspectief te plaatsen, is gekeken naar de andere Europese landen. In Europa daalde in 2020 de productiewaarde. In Duitsland met 5,8 procent, in Frankrijk met 5,4 procent en Spanje met 5,3 procent. In Nederland daalde de productiewaarde in 2020 met 1,3 procent. Uitzondering op de Europese trend is België: in dezelfde periode steeg de productiewaarde daar met 7,5 procent.
- Ondanks de dip in 2020, is er sinds 2011 in ieder land sprake van een toenemende productiewaarde. De toename is over deze periode het hoogst in Polen (gemiddeld 3,3 procent per jaar). Gevolgd door Spanje (2,3 procent), Nederland en België (beide 2,2 procent). De rij wordt gesloten door Italië (1,7 procent), Frankrijk en Duitsland (beide 1,3 procent).

⁶ De cijfers in paragraaf 1.2 zijn opgenomen om een internationale vergelijking van de productiewaarde te kunnen maken. Let op: deze statistieken lopen een jaar achter. Bovendien zijn de cijfers voor Nederland nog niet actueel, waardoor in onderstaande grafiek de productiewaarde van de Nederlandse levensmiddelenindustrie lijkt af te nemen, terwijl in 1.1 is te zien dat deze in 2020 met 1,4 procent toenam ten opzichte van 2019.

1.3

Groeitrend van het aantal microbedrijven zet door

Figuur 8:
Aantal bedrijven in de levensmiddelenindustrie

* Cijfers van 2021 en 2022 zijn voorlopig.

Bron: CBS; 'Vestiging van bedrijven', cijfermatige bewerking Decisio.

- In 2022 is het totaal aantal bedrijven in de levensmiddelenindustrie ten opzichte van 2021 met 11,6 procent gestegen naar 8.195 bedrijven⁷. In de periode 2011 tot en met 2022 is het totaal aantal bedrijven met 77 procent gegroeid.
- De trend van het groeiend aantal microbedrijven (< 10 werknemers) zet door in 2022. Sinds 2011 is het aantal microbedrijven ruim verdubbeld: van 3.285 in 2011 tot 6.855 in 2022. Dit komt overeen met een gemiddelde jaarlijkse stijging van 6,9 procent. Het aandeel microbedrijven is daardoor tussen 2011 en 2022 gegroeid van 71 naar 84 procent. Terwijl bedrijven met 10-249 werknemers relatief stabiel blijven.
- Het aantal bedrijven met een personeelsbestand van 10 tot 49 werknemers groeide in 2022 van 895 naar 920. Het aantal bedrijven binnen deze klasse is licht gedaald in de periode 2011 tot 2022, terwijl de overige klassen zijn gegroeid.
- Het aantal grote bedrijven (> 250 werknemers) ligt in 2022 weer op het niveau van voor de uitbraak van de coronapandemie. In 2022 steeg het aantal van 75 naar 80: een stijging van 6,7 procent. Deze bedrijven zijn vermoedelijk wat gegroeid in het personeelsbestand, getuige de stabilisatie in de klasse tot 250 medewerkers.

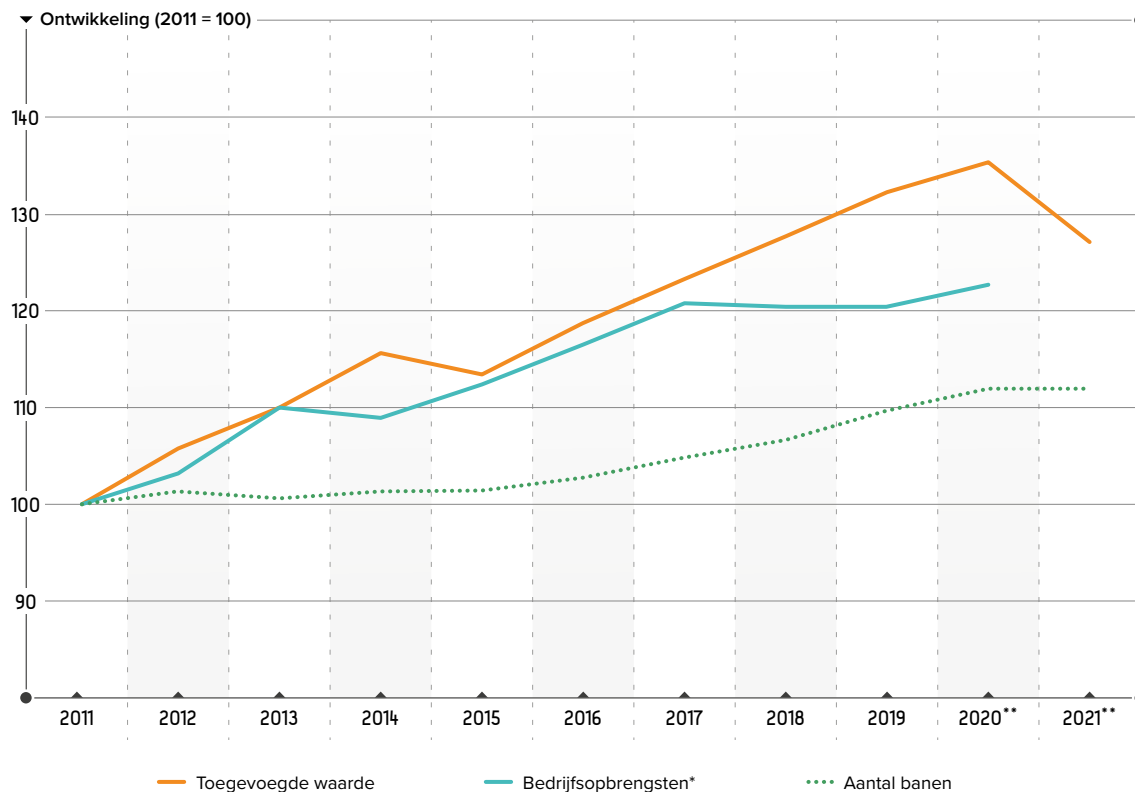
⁷ Een bedrijf kan meerdere vestigingen hebben.

1.4

Daling in toegevoegde waarde, lichte stijging bedrijfsopbrengsten en werkgelegenheid stabiliseert

Figuur 9:

Ontwikkeling in bedrijfsopbrengsten, bruto toegevoegde waarde (tegen basisprijzen) en aantal banen

* Voor 2021 zijn geen bedrijfsopbrengsten beschikbaar.

** Het betreft voorlopige cijfers voor toegevoegde waarde en aantal banen.

Bron: CBS, cijfermatige bewerking Decisio.

- De bruto toegevoegde waarde in de Nederlandse levensmiddelenindustrie daalde met 6,2 procent tot 13,4 miljard euro in 2021. Een scherpe daling als deze is de afgelopen tien jaar niet eerder voorgekomen, en dat terwijl de productie juist flink toenam (zie paragraaf 1.1). Dit heeft alles te maken met de stijgende kosten voor voedselgrondstoffen en energie (zie de sectie uitgelicht en hoofdstuk 2).
- De bedrijfsopbrengsten uit verkoop van producten stegen tussen 2019 en 2020 met 2 procent. De sector zette in totaal 77,8 miljard euro om in 2020. Sinds 2011 zijn de bedrijfsopbrengsten jaarlijks gemiddeld met 2,3 procent gestegen.
- Het aantal banen in de voedings- en genotsmiddelen-industrie bleef stabiel in 2021: in totaal 151 duizend banen⁸.

⁸ Het CBS levert voor het aantal banen geen uitsplitsing naar de voedings-, dranken- en tabakssector.

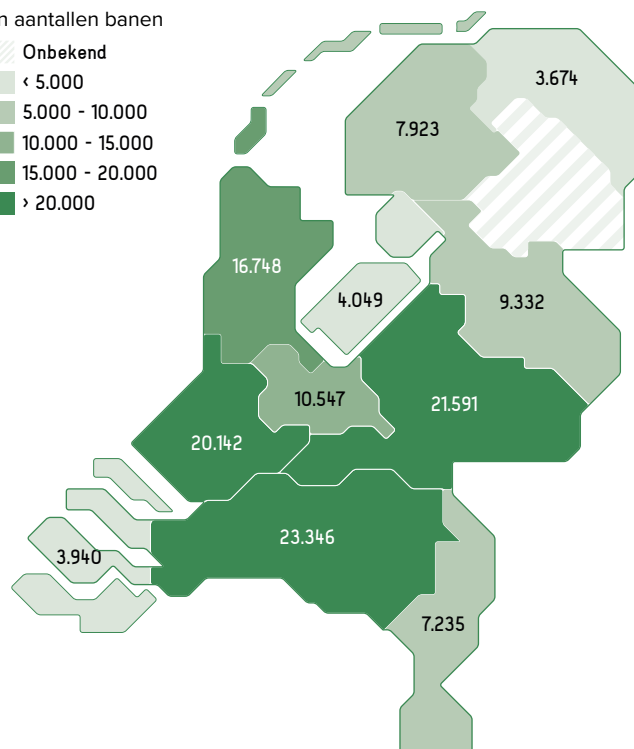
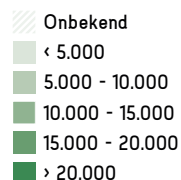
1.5

Regionale werkgelegenheid in levensmiddelenindustrie

De regionale werkgelegenheidscijfers in 2020 en 2021 waren op het moment van publiceren niet beschikbaar.

Figuur 10:
Regionale werkgelegenheid in de levensmiddelenindustrie (2019)*

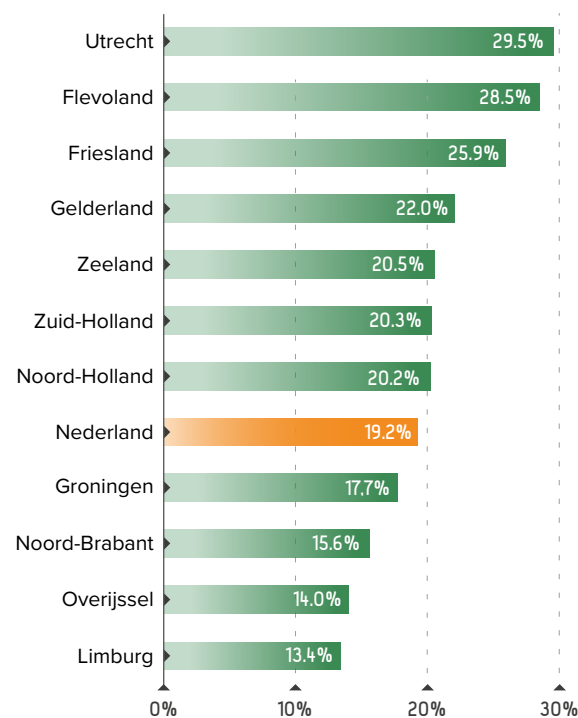
In aantallen banen

* Voor de provincie Drenthe zijn geen gegevens bekend.

Bron: Eurostat; 'share of employment in manufacturing total'¹⁰

Figuur 11:
Het aandeel van de levensmiddelenindustrie in de totale regionale industriële werkgelegenheid (2019)*

* Voor vijf provincies zijn de cijfers van de drankenindustrie niet beschikbaar. Om de vergelijking tussen de regio's zuiver te houden zijn alleen de cijfers van de levensmiddelenindustrie weergegeven.

- De werkgelegenheid in de levensmiddelenindustrie⁹ concentreert zich in de provincies Noord-Brabant, Gelderland, Zuid-Holland en Noord-Holland. In 2019 bevond 62 procent van de werkgelegenheid in de levensmiddelenindustrie zich in deze provincies.
- De werkgelegenheid in de levensmiddelenindustrie steeg tussen 2018 en 2019 in alle Nederlandse provincies. In Flevoland (10,8 procent) en Friesland (7,7 procent) was deze toename het hoogst. In Zuid-Holland (2,7 procent), Noord-Holland (3,1 procent), Groningen (3,6 procent) en Gelderland (3,9 procent) was de toename lager.
- Tussen 2011 en 2019 was de groei in werkgelegenheid in de levensmiddelenindustrie het sterkst in de provincies Utrecht, Noord-Holland en Friesland: respectievelijk 23, 22 en 19 procent.
- In Flevoland, Utrecht en Friesland is het aandeel (26 tot 30 procent) van de levensmiddelenindustrie in de totale regionale industriële werkgelegenheid het grootst. In Limburg, Noord-Brabant en Overijssel heeft de levensmiddelenindustrie het kleinste aandeel in de totale regionale industrie. In deze provincies ligt het aandeel lager dan 16 procent.

⁹ Voor vijf provincies zijn de cijfers van de drankenindustrie niet beschikbaar. Om de vergelijking tussen de regio's zuiver te houden zijn in de figuur alleen de cijfers van de voedingsmiddelenindustrie weergegeven.

¹⁰ Deze statistiek van Eurostat toont het aantal werkzame personen. De CBS-statistiek in paragraaf 1.4 toont het aantal banen. Het aantal banen ligt hoger dan het aantal werkzame personen, omdat bij het aantal banen hoofd- en bijbanen bij elkaar zijn opgeteld. Een hoofdbaan is de baan waar de meeste tijd aan wordt besteed.

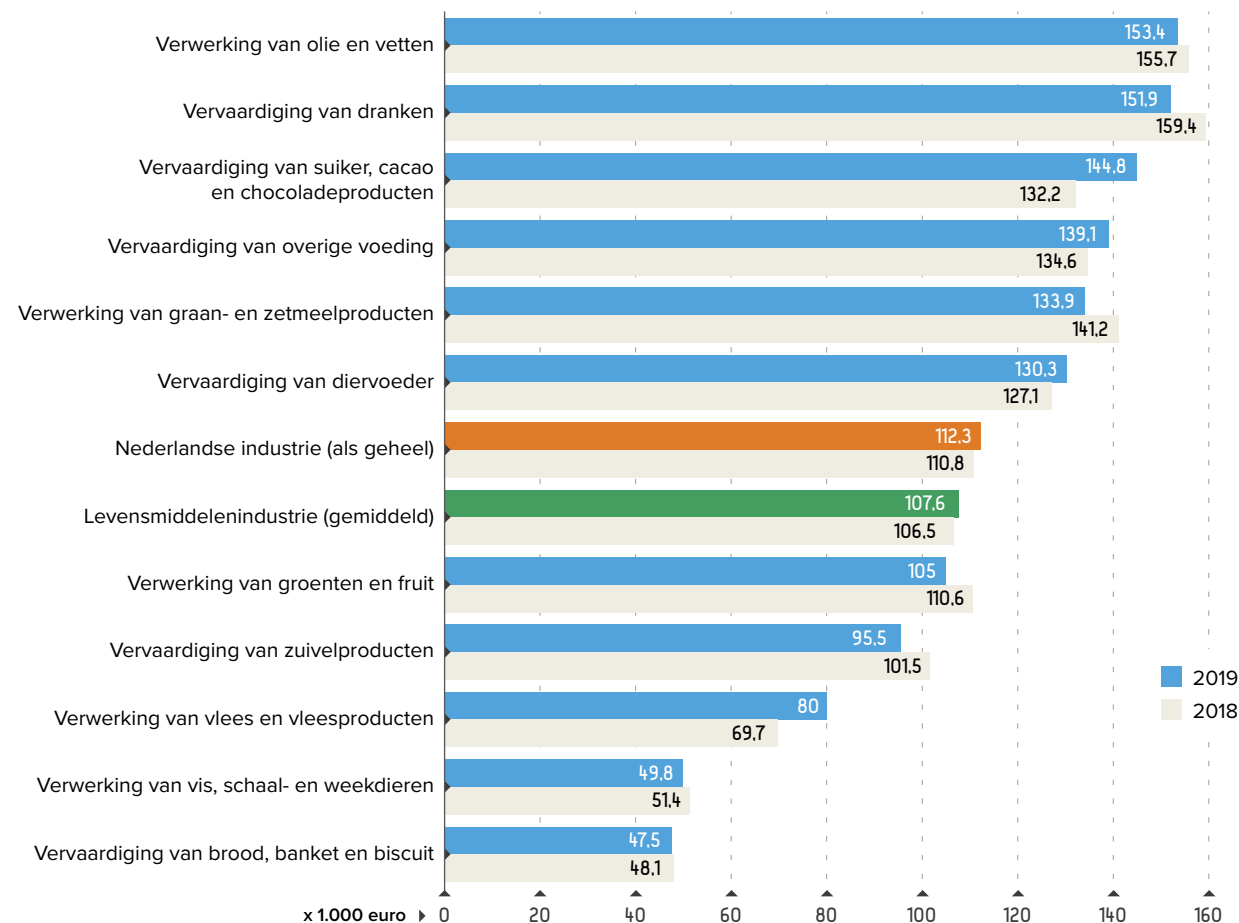
1.6

Grote verschillen in ontwikkeling arbeidsproductiviteit

De cijfers over arbeidsproductiviteit in 2020 en 2021 waren op het moment van publiceren niet beschikbaar.

Figuur 12:

Bruto toegevoegde waarde per werknemer in 2018 en 2019 (x 1.000 euro)

Bron: Eurostat; 'Gross value added per employee', cijfermatige bewerking Decisio.

- De arbeidsproductiviteit is de gemiddelde toegevoegde waarde per werknemer per jaar. De arbeidsproductiviteit in de Nederlandse levensmiddelenindustrie steeg in 2019 met 1,0 procent tot 108 duizend euro per werknemer, terwijl dit voor de Nederlandse industrie als geheel is toegenomen met 1,4 procent naar 112 duizend euro per werknemer.
- In de levensmiddelenindustrie heeft de drankensector de hoogste arbeidsproductiviteit¹¹ met 152 duizend euro per werknemer. De productiviteit in de drankensector is met 4,7 procent afgenomen ten opzichte van 2018.
- In het algemeen is de arbeidsproductiviteit in de deelsectoren van de voedingsmiddelenindustrie toegenomen, maar er waren grote verschillen. Relatief grote afnames waren te zien in de vervaardiging van zuivelproducten (5,9 procent), verwerking van graan- en zetmeelproducten (5,2 procent), verwerking groenten en fruit (5,0 procent), verwerking van vis, schaal- en weekdieren (3,1 procent). Ook in de verwerking van olie en vetten (1,5 procent), vervaardiging van brood, banket en biscuit (1,3 procent) is een lichte teruggang zichtbaar in de arbeidsproductiviteit.
- Daarentegen steeg de arbeidsproductiviteit in de sectoren verwerking van vlees en vleesproducten (14,8 procent), vervaardiging van suiker, cacao en chocoladeproducten (9,5 procent), vervaardiging van overige voeding (3,3 procent) en de vervaardiging van diervoeding (2,5 procent).

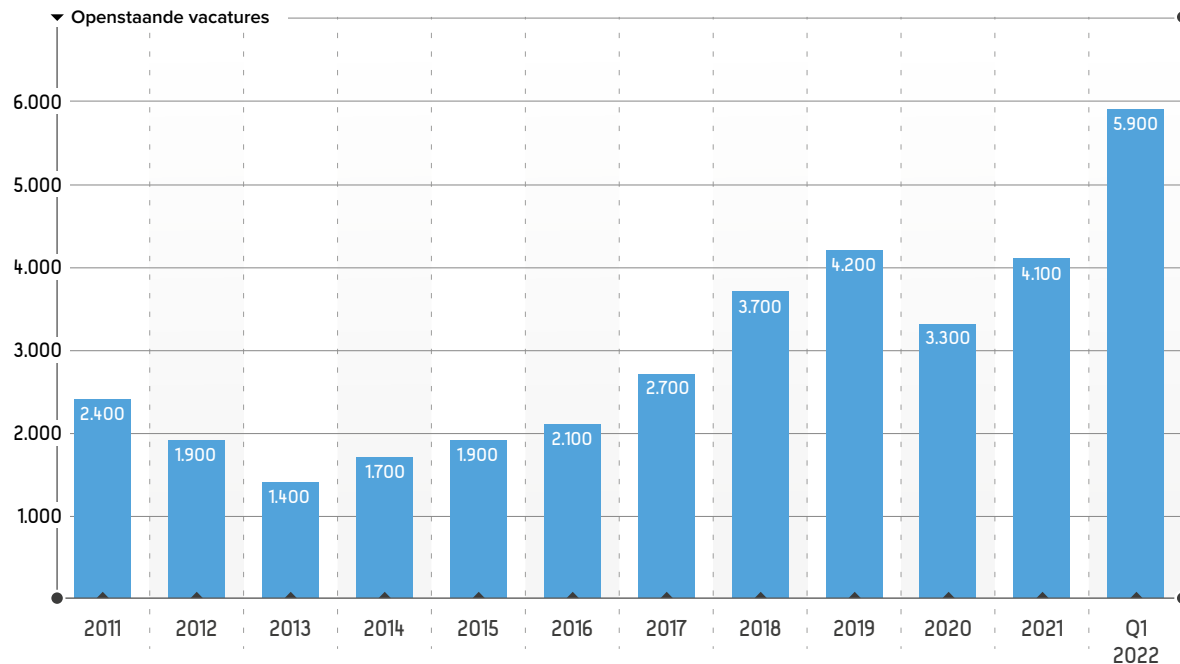
¹¹ De drankensector omvat de vervaardiging van dranken, zoals alcoholvrije en alcoholische dranken en mineraalwater. Het bevat daarentegen niet de productie van vruchten- en groentesappen, productie van dranken op basis van melk en vervaardiging van koffie- en theeproducten.

1.7

Het aantal openstaande vacatures in 2021 weer op niveau pre-COVID-19

Figuur 13:

Het aantal openstaande vacatures in de levensmiddelenindustrie

Bron: CBS; 'Vacatures'; cijfermatige bewerking Decisio

- Het aantal openstaande vacatures steeg in 2021 met 24 procent naar 4.100 vacatures. Daarmee was het aantal vacatures in 2021 terug op het niveau van voor de COVID-19-pandemie. Sinds 2014 steeg het aantal openstaande vacatures in de levensmiddelen-industrie¹² met gemiddeld 16 procent per jaar.
- In het eerste half jaar van 2022 steeg het aantal vacatures naar 5.900. Dit staat gelijk aan 84 procent stijging ten opzichte van dezelfde periode een jaar eerder. De arbeidsmarkt is mede als gevolg van het steunbeleid gedurende de krimp in 2020 en het herstel in 2021 zeer krap gebleven en zal dat de komende jaren naar verwachting blijven¹³.
- Een vergelijkbare trend is zichtbaar in de totale industriële sector. Het aantal openstaande vacatures in de sector steeg sterk sinds 2013, terwijl het in 2020 daalde van 23.300 naar 17.900.
- Het aantal vacatures ten opzichte van de werk-gelegenheid in de levensmiddelenindustrie is circa 3,7 procent.
- De openstaande vacatures in de levensmiddelen-industrie zijn goed voor 15,3 procent van de openstaande vacatures in de gehele Nederlandse industrie.

¹² Deze CBS statistiek is niet geregionaliseerd beschikbaar of voor de voedings-, dranken-, en tabakssector. In deze grafiek zijn daarom ook de vacatures van de tabakssector opgenomen.

¹³ CPB (2022), Centraal Economisch Plan 2022.

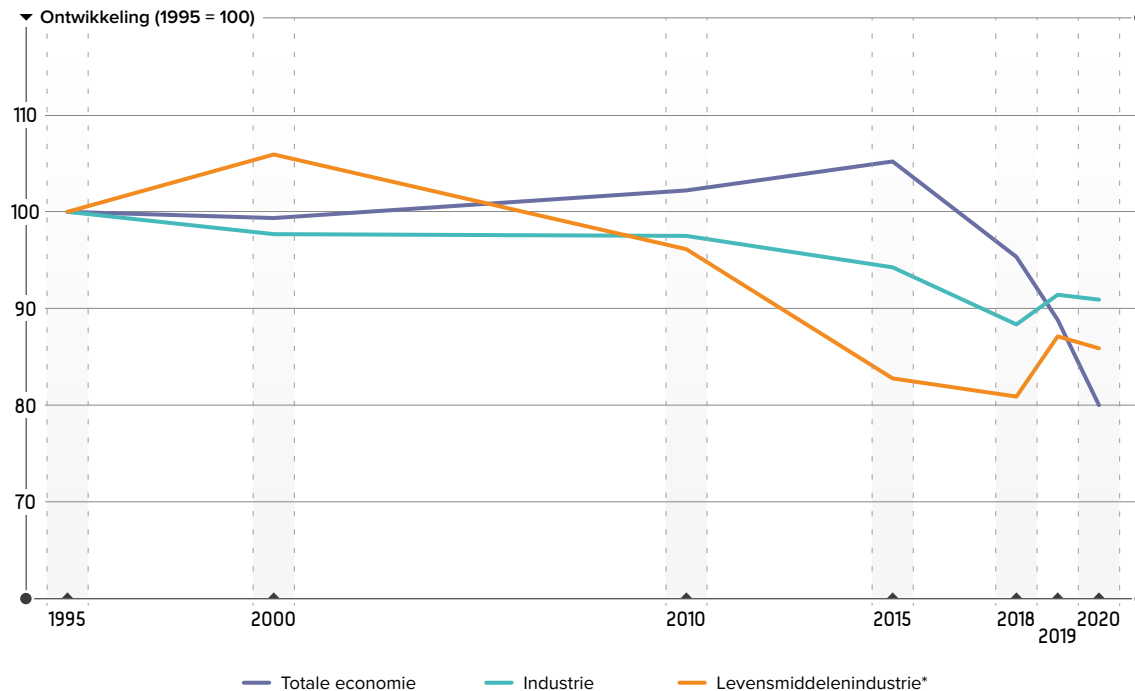
1.8

Absolute CO₂-uitstoot daalt, relatieve uitstoot stabiliseert

De statistieken over CO₂-uitstoot in 2021 waren op het moment van publiceren niet beschikbaar.

Figuur 14:

Ontwikkeling van CO₂-uitstoot in absolute waarden

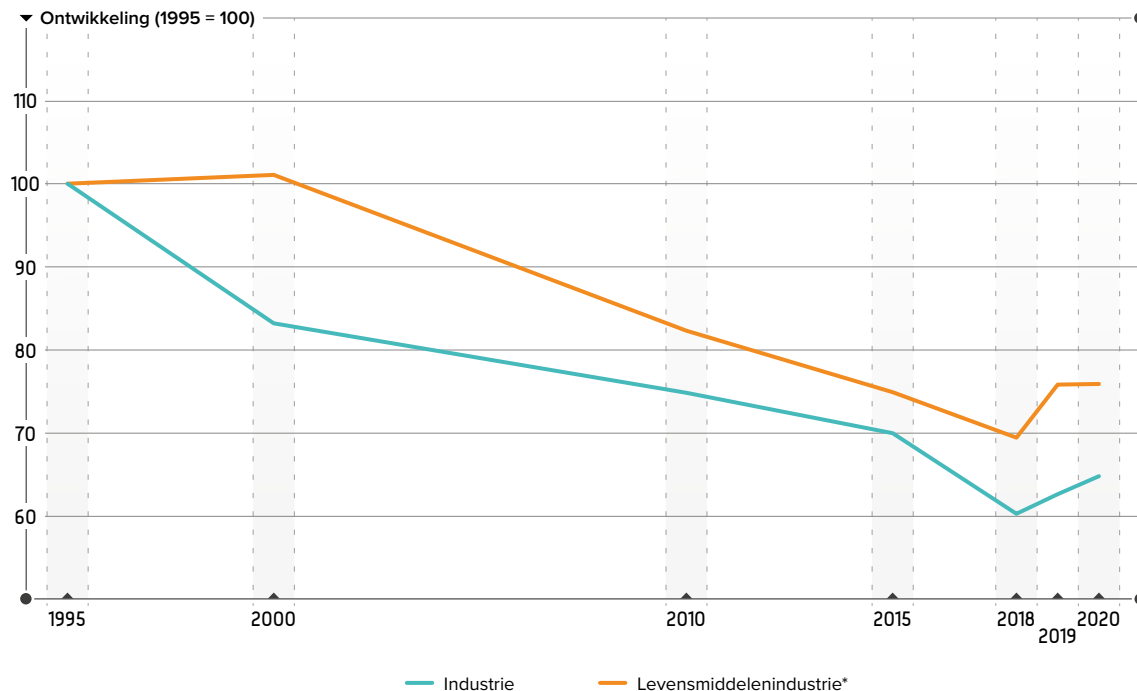
* CO₂-uitstoot van de voedings-, dranken- en tabaksindustrie.

Bron: RIVM; 'Emissieregistratie', cijfermatige bewerking Decisio.

- De CO₂-uitstoot naar lucht (IPCC¹⁴) van de levensmiddelenindustrie daalde met 1 procent in 2020 ten opzichte van 2019 naar 3,6 miljard kilogram. Hiermee is de CO₂-uitstoot in de levensmiddelenindustrie in 2020 14 procent lager dan in 1995.
- De absolute omvang van de totale Nederlandse industriële uitstoot nam in 2020 af met 0,5 procent. In de periode van 1995 tot 2020 daalde de CO₂-uitstoot van de gehele industrie met 9 procent. De uitstoot van de gehele Nederlandse economie daalde met 10 procent sinds 2019 en met 20 procent sinds 1995.

¹⁴ De berekening van de broeikasgasuitstoot is berekend volgens de voorschriften die in het kader van het Kyotoprotocol zijn opgesteld door het IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change). De uitstoot van de internationale lucht- en zeevaart telt hierin niet mee, net zo min als de uitstoot uit biomassa. Dit zijn enkel de emissies van CO₂ die feitelijk op Nederlands grondgebied plaatsgevonden.

Figuur 15:
Ontwikkeling van CO₂-uitstoot per euro productie-eenheid

* CO₂-uitstoot van de voedings-, dranken- en tabaksindustrie.
Bron: CBS/RIVM, 'Emissieregistratie', cijfermatige bewerking Decisio.

- De CO₂-uitstoot per productie-eenheid in de levensmiddelenindustrie¹⁵ stabiliseerde in 2020 ten opzichte van 2019. Deze relatieve uitstoot in de levensmiddelenindustrie ligt 24 procent lager dan in 1995. Sinds 2015 stabiliseert de relatieve CO₂-uitstoot van de levensmiddelenindustrie.
- Voor de totale Nederlandse industrie geldt dat, hoewel de absolute CO₂-uitstoot in 2020 lager was dan in 2019, de uitstoot per productie-eenheid met 3,9 procent is toegenomen. Dit heeft te maken met een teruggang in productie van 3,5 procent, in 2020.
- De CO₂-uitstoot in de levensmiddelenindustrie (incl. de tabaksindustrie) is in 2020 goed voor 8,6 procent van de uitstoot in de totale industriële sector. In 2019 was dit 8,7 procent.
- Let op: deze statistiek houdt in tegenstelling tot voorgaande jaren alleen rekening met een toename van de productie in fysieke termen, gecorrigeerd voor de prijsontwikkeling van die productie. De daling van de uitstoot per fysieke eenheid product is daardoor minder groot dan in grafieken uit voorgaande edities van de monitor. De relatieve CO₂-uitstoot is voor de Nederlandse economie niet inzichtelijk te maken.

¹⁵ Het gaat hier om de toegevoegde waarde per productie-eenheid tegen basisprijzen. De toegevoegde waarde is het verschil tussen de productiewaarde en de verbruikswaarde. Deze CBS statistiek is niet separaat beschikbaar voor de voedings-, dranken-, en tabakssector. In deze grafiek is daarom ook de CO₂-uitstoot van de tabakssector opgenomen.

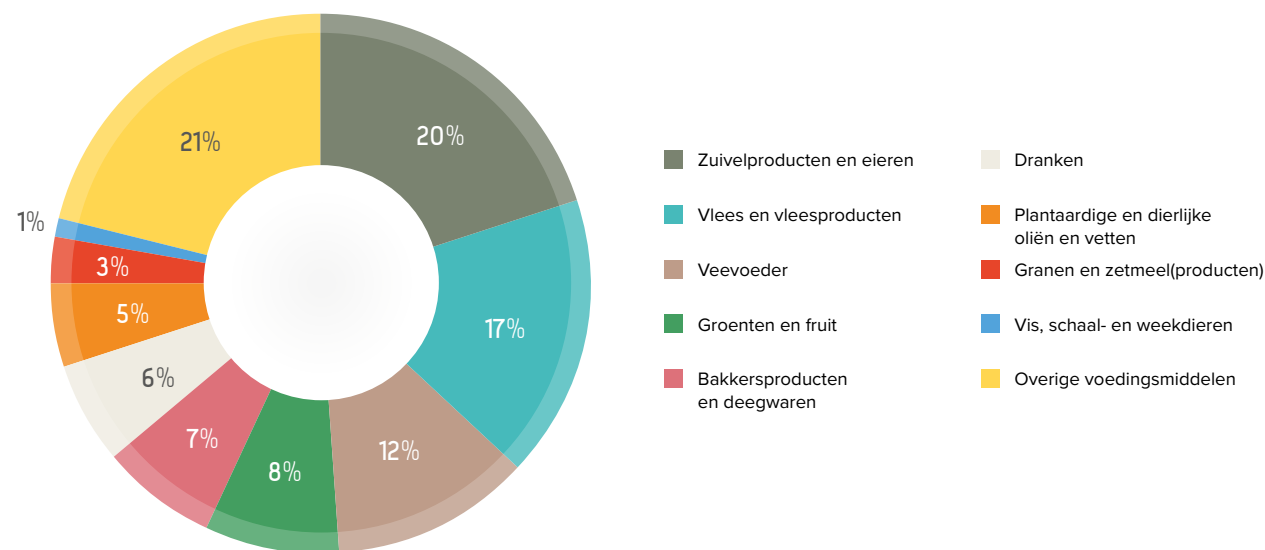
1.9

Belangrijkste producten: zuivel, vlees en veevoeder

De cijfers over productie per deelsector in 2021 waren op het moment van publiceren niet beschikbaar.

Figuur 16:

Verdeling productiewaarde per deelsector in de levensmiddelenindustrie (2020)

Bron: Eurostat; 'production value – million euro'

- In 2020 waren de sectoren zuivelproducten, vlees(producten) en veevoeder goed voor bijna de helft van de totale productiewaarde in de levensmiddelenindustrie (49 procent)¹⁶.
- De sectoren zuivelproducten en veevoeder zijn het meest gegroeid, zowel absoluut (respectievelijk 355 en 173 miljoen euro) als in aandeel (respectievelijk 0,8 procent en 0,4 procent).
- Het groeiende aandeel zuivelproducten en veevoeder leidt tot een krimp van het aandeel van deelsectoren dranken, groenten en fruit, plantaardige en dierlijke oliën en vetten en vis, schaaldieren en weekdieren.
- De overige voedingsmiddelen zijn goed voor een aandeel van circa 21 procent. Onder deze groep vallen onder andere de productie van suiker, thee en koffie, kant-en-klaar maaltijden en specerijen en kruiden.

¹⁶ De sectoren in figuur 13 zijn ingedeeld op basis van SBI-codes.

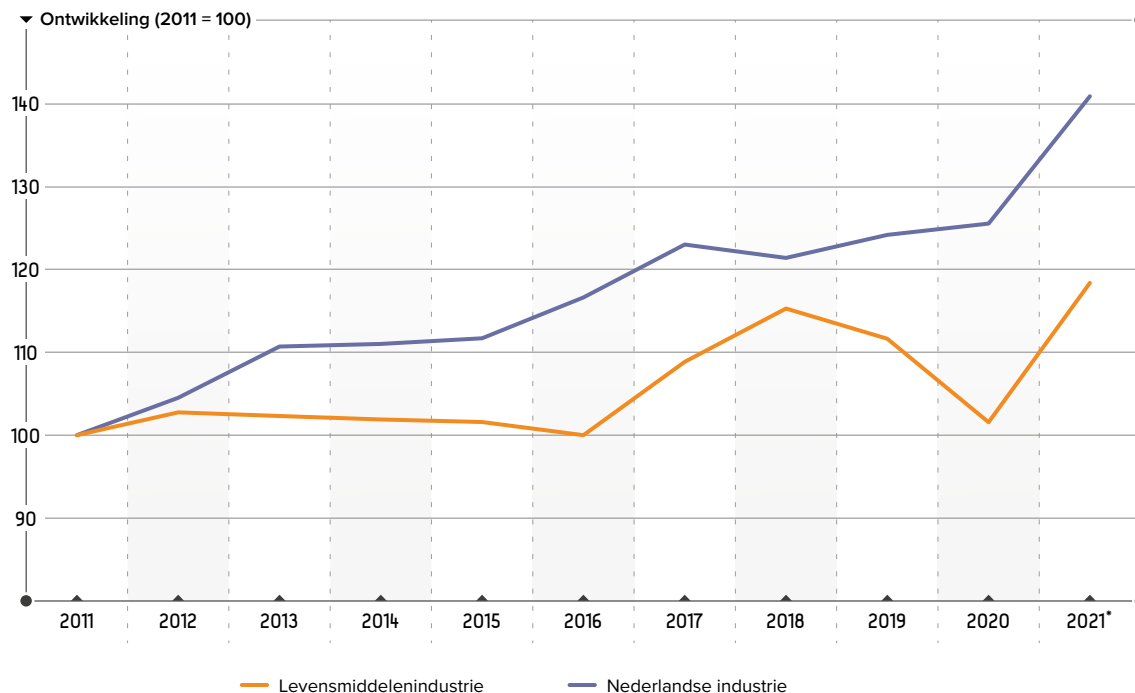
Kostenontwikkeling

2.1

De kosten van intermediair verbruik stijgen

Figuur 17:

Ontwikkeling van intermediaire kosten

* Cijfers 2021 zijn voorlopig.

Bron: CBS; 'Nationale rekeningen', cijfermatige bewerking Decisio

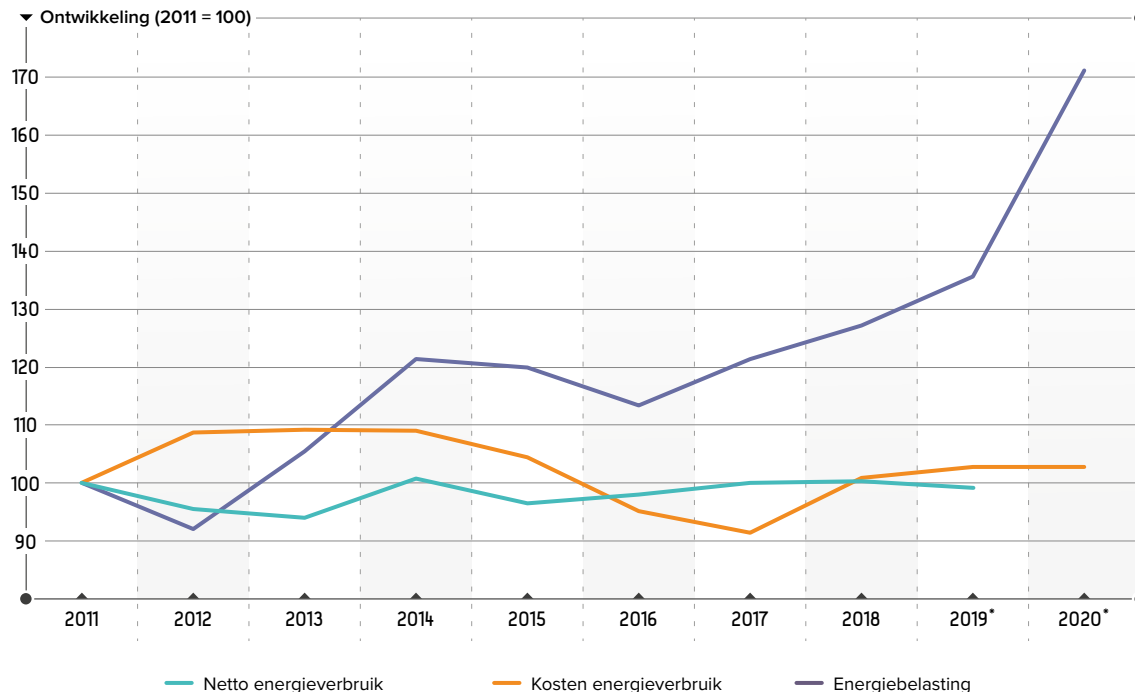
- Het intermediair verbruik heeft betrekking op alle producten en diensten, zoals voedselgrondstoffen, verpakkingsmaterialen en energie, die gebruikt worden in het productieproces.
- De kosten van het intermediair verbruik liepen in 2021 op. In 2021 bedroegen deze kosten 63,4 miljard euro. Dat was 12 procent hoger dan in 2020.
- Deze stijging in kosten van het intermediair verbruik heeft te maken met de prijzen voor energie en voedselgrondstoffen. In 2021 zijn deze ongebruikelijk snel gestegen.
- In de totale Nederlandse industrie stegen de kosten van het intermediair verbruik in 2021 met 16 procent ten opzichte van 2020.

2.2

Energiekosten stabiliseren in 2020, maar energiebelastingen stijgen

Figuur 18:

Ontwikkeling netto energieverbruik, kosten energieverbruik en energiebelasting van de levensmiddelenindustrie

* Voor 2019 en 2020 zijn voorlopige cijfers bekend voor kosten energieverbruik en energiebelasting.

Bron: CBS; Aanbod en gebruik energie, Bedrijfsleven; arbeids- en financiële gegevens, Milieubelastingen en -heffingen, cijfermatige bewerking Decisio.

- De klimaatopgave vraagt om een minder en efficiënter gebruik van energie. Daarom heft de overheid belasting over het verbruik van elektriciteit en aardgas. Door de belasting worden de totale energiekosten hoger. Tegen deze achtergrond zijn het netto energieverbruik, de kosten van energieverbruik en de belastingen op energieverbruik toegelicht.
- Het netto energieverbruik van de levensmiddelenindustrie¹⁷ bedroeg in 2019 circa 89 petajoule. Dit komt overeen met een daling van 1 procent ten opzichte van 2011.
- De kosten van het energieverbruik (excl. belastingen) in de levensmiddelenindustrie bedroegen ruim 1 miljard euro in 2020. Na een periode van lagere energieprijzen stabiliseerden de kosten voor energieverbruik tussen 2018 en 2020. Inmiddels is echter bekend dat de energieprijzen zeer sterk zijn gestegen in 2021 en 2022 (zie uitgelicht). Dit zit nog niet in deze statistiek.
- In 2020 waren er twee specifieke heffingen op energie voor de industrie: de energiebelasting en de opslag duurzame energie (ODE). Het elektriciteits- en aardgasverbruik is de grondslag voor beide. De opbrengsten uit de ODE werden in 2020 aangewend om investeringen in duurzame energie te stimuleren. De gehele levensmiddelenindustrie betaalde in 2020 264 miljoen euro aan deze energieheffingen; dit is 70 procent meer dan in 2011 en 22 procent van de totale industriële afdracht in 2020.

¹⁷ Deze CBS statistiek is niet separaat beschikbaar voor de voedings-, dranken-, en tabakssector. In deze grafiek is daarom ook informatie over de tabakssector opgenomen.

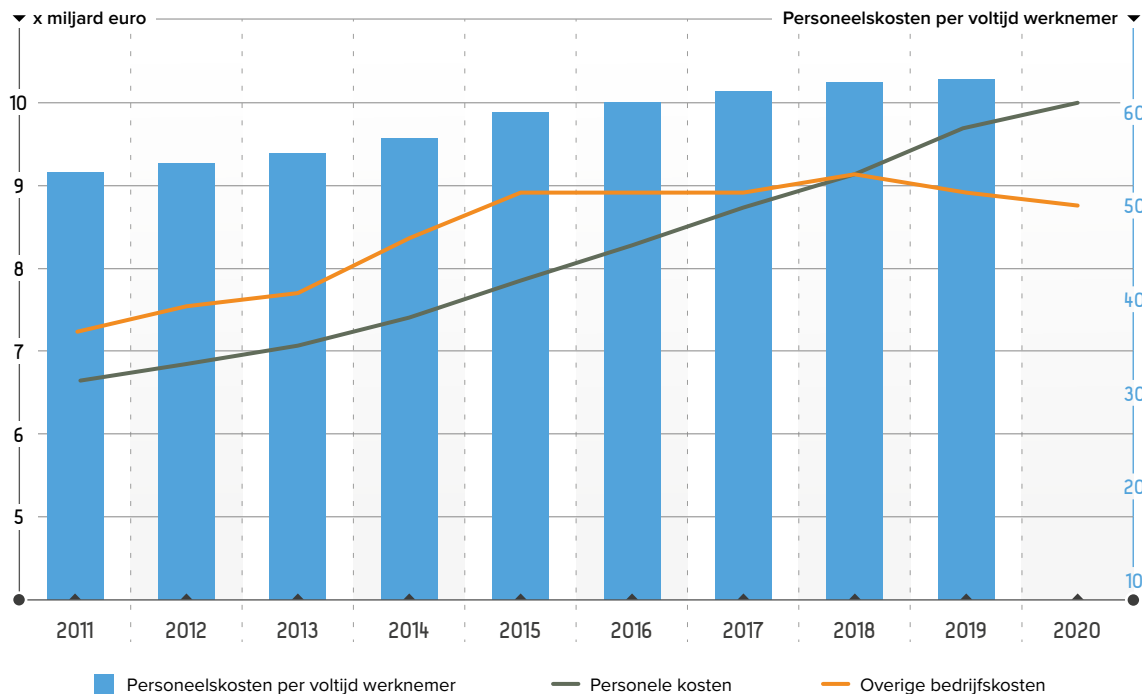
2.3

Personele kosten stijgen, maar overige bedrijfskosten dalen

De cijfers over personeelskosten per voltijd werknemer in 2020 en 2021 waren op het moment van publiceren niet beschikbaar.

Figuur 19:

Personele kosten, overige bedrijfskosten en personeelskosten per voltijd werknemer

Bron: CBS; 'Bedrijfsleven; arbeids- en financiële gegevens', Eurostat; 'Labour costs per employee fte', cijfermatige bewerking Decisio.

¹⁸ Energieverbruik, huisvesting, apparatuur en inventaris, en verkoopkosten hebben het grootste aandeel in de overige kosten. Deze kostenposten vertegenwoordigen ongeveer 10 tot 15 procent van de totale overige kosten.

- De personele kosten van bedrijven in de levensmiddelenindustrie stegen in 2020 met 2,9 procent tot 10 miljard euro ten opzichte van 2019. Dit is een kleinere toename dan het langjarige gemiddelde: tussen 2011 en 2020 stegen de personeelskosten jaarlijks gemiddeld met 4,6 procent.
- Overige bedrijfskosten zijn kosten die geen betrekking hebben op inkoop, personeel of afschrijvingen¹⁸. De overige bedrijfskosten van de levensmiddelenindustrie bedroegen 8,8 miljard euro in 2020. Dit is een afname van 1,7 procent ten opzichte van 2019. De overige bedrijfskosten daalden voor het tweede jaar op een rij. Maar de verwachting is dat dit in 2021 gaat stijgen gegeven de prijsontwikkeling van energie (zie uitlichting en paragraaf 2.2).
- Ter vergelijking: de personele kosten in de gehele industriële sector daalden in 2020 met 1 procent ten opzichte van 2019. De overige bedrijfskosten daalden met 6 procent.
- De personeelskosten per voltijd werknemer in de levensmiddelenindustrie bedroegen in 2019 63,5 duizend euro. Deze kosten zijn in de periode 2011-2019 toegenomen met jaarlijks gemiddeld 2,1 procent. Voor het jaar 2020 zijn nog geen cijfers bekend.

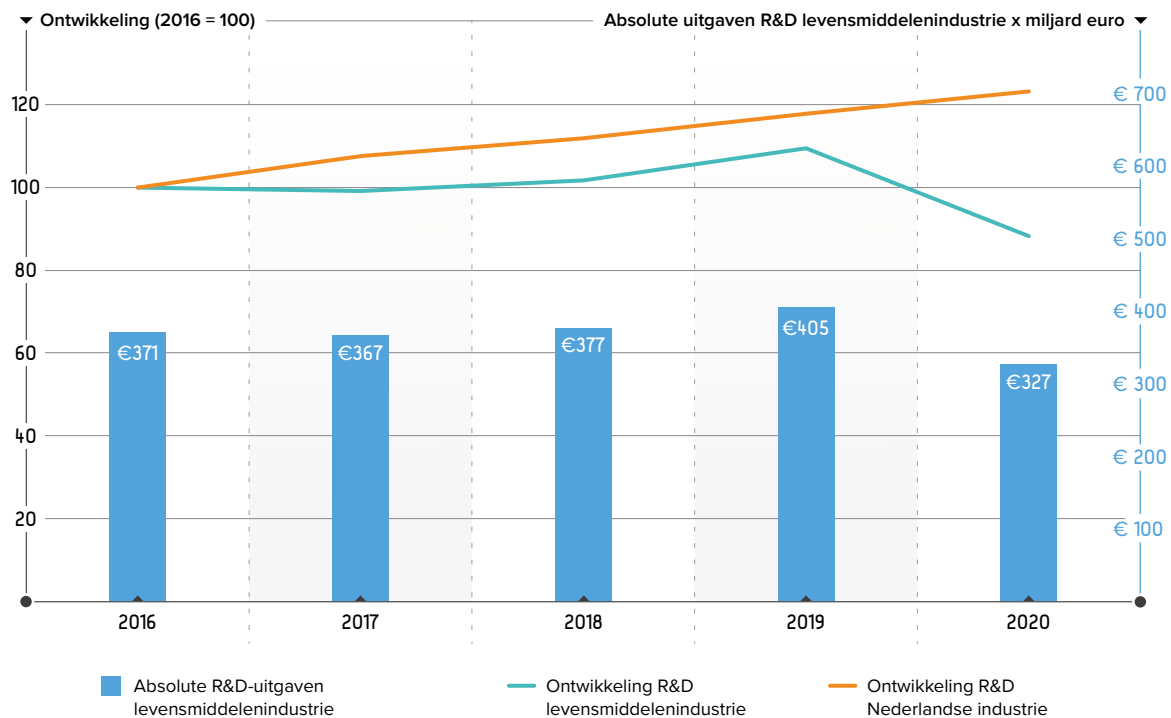
2.4

Lagere investeringen in R&D in 2020

De cijfers over R&D-activiteiten in 2021 waren op het moment van publiceren niet beschikbaar.

Figuur 20:

Uitgaven voor eigen R&D-activiteiten industrie en levensmiddelenindustrie en absolute uitgaven R&D levensmiddelenindustrie

Bron: CBS; 'Research and development', cijfermatige bewerking Decisio.

- De R&D investeringen in de levensmiddelenindustrie namen in 2020 af met bijna 12 procent. De uitgaven aan R&D-activiteiten in de levensmiddelenindustrie bedroegen in 2019 circa 327 miljoen euro.
- In de gehele Nederlandse industrie zijn de R&D-investeringen jaarlijks gestegen sinds 2016.

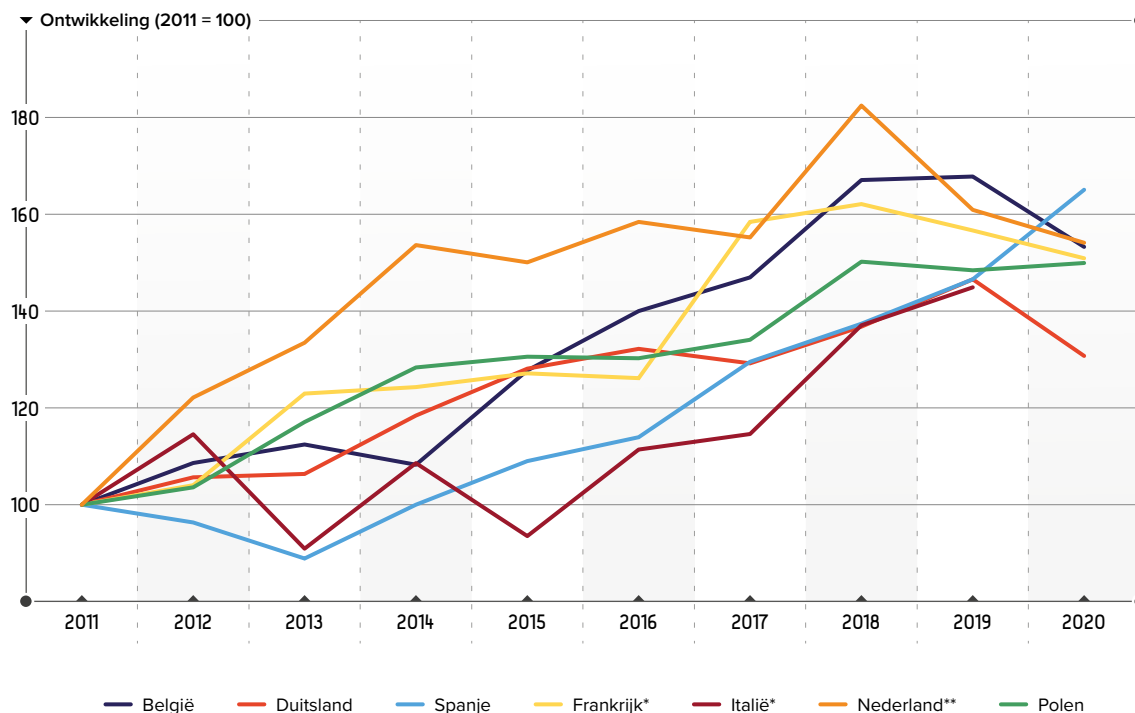
2.5

Afname investeringen in materiele vaste activa

De cijfers over investeringen in materiele vaste activa in 2021 waren op het moment van publiceren niet beschikbaar.

Figuur 21:

Bruto investeringen in materiele vaste activa levensmiddelenindustrie

* De cijfers van de Italiaanse drankenindustrie ontbreken voor 2020.

** Cijfers voor de Nederlandse levensmiddelenindustrie is interpolatie voor 2014, cijfers van 2019 en 2020 van onderdeel 'manufacture of beverages' ontbreken.

Bron: Eurostat; 'Gross investments in tangible goods', cijfermatige bewerking Decisio.

- De levensmiddelenindustrie in Nederland investeerde in 2020 iets minder dan 2 miljard in materiele vaste activa. Sinds 2018 dalen deze investeringen, terwijl ze de jaren ervoor juist zijn gestegen. In 2020 lagen de investeringen 4,3 procent lager dan in 2019.
- In België, Duitsland en Frankrijk namen de investeringen in de levensmiddelenindustrie af. Alleen in Spanje was sprake van een stijging.

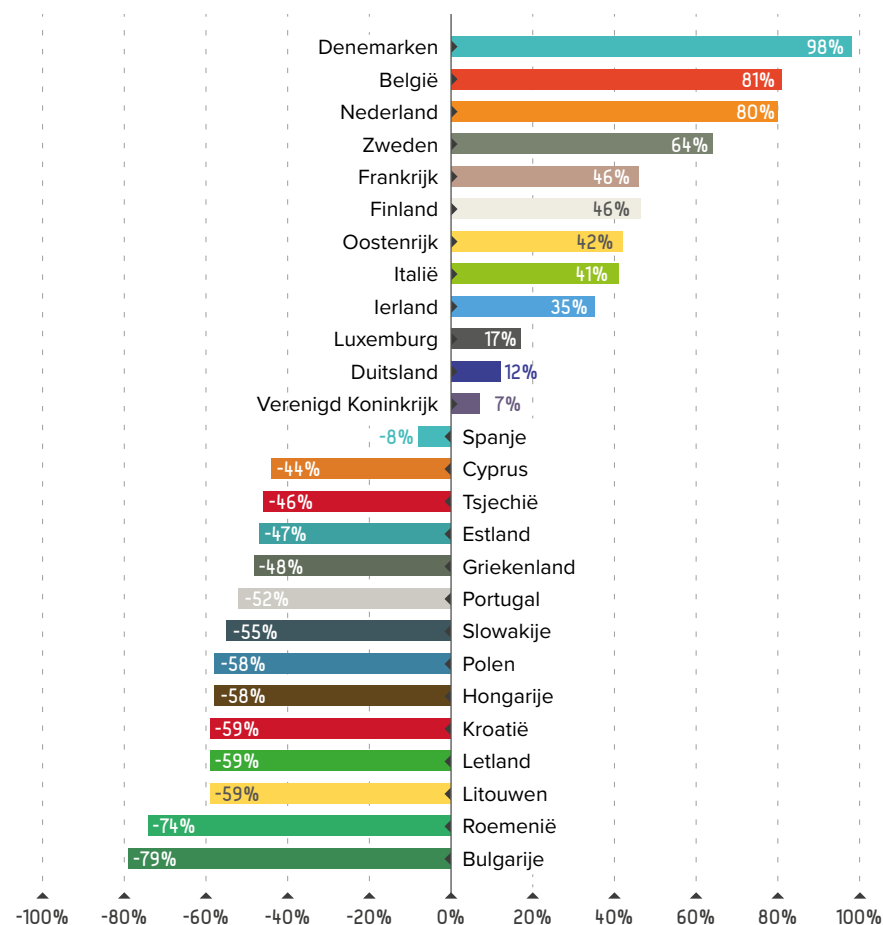
2.6

Nederlandse arbeidskosten behoren tot de hoogste in Europa

De arbeidskosten per werknemer in 2020 en 2021 waren op het moment van publiceren niet beschikbaar.

Figuur 22:

Gemiddelde arbeidskosten voedingssector per werknemer (voltijd) ten opzichte van het gemiddelde van 25 EU-landen (2019)

- Denemarken, België en Nederland zijn de landen met de hoogste arbeidskosten. In Roemenië en Bulgarije liggen de arbeidskosten het laagst.
- In Nederland stegen de arbeidskosten in de voedingssector in 2019 ten opzichte van 2018 met 0,5 procent naar 62.400 euro per werknemer. Deze groei is lager dan het langjarige gemiddelde (2011 tot en met 2019): 2,5 procent per jaar. In de drankensector daalde de arbeidskosten met 4,1 procent naar 78.600 euro per werknemer, de grootste afname van alle landen. Dit ligt lager dan het langjarige gemiddelde van 2,5 procent groei.
- In Letland namen de arbeidskosten in de voedingssector in 2019 ten opzichte van 2018 het meest toe met 15,3 procent, in geen enkel land namen de arbeidskosten af. In Bulgarije zijn de arbeidskosten in drankensector het meest toegenomen in 2019 ten opzichte van 2018 met 14,4 procent. Verder namen de arbeidskosten voor de drankensector af in Nederland, Duitsland, Estland, Zweden, Spanje en Estland.

Bron: Eurostat; 'Labour costs per employee fte: food products'; cijfermatige bewerking Decisio.

Concurrentiepositie

3.1

Het Nederlandse uitvoersaldo neemt af

Figuur 23:

Uitvoer(saldo) en invoer van de levensmiddelenindustrie

Bron: CBS; 'Input-Outputtabel 2020 Lopende prijzen', cijfermatige bewerking Decisio.

- In 2021, het tweede COVID-jaar, bedroeg de uitvoerwaarde van de levensmiddelenindustrie 43,2 miljard euro. De uitvoerwaarde is in 2021 met 7,3 procent toegenomen ten opzichte van 2020. Met 3 miljard euro is dit de sterkste toename in uitvoerwaarde sinds 2015.
- De invoerwaarde van de levensmiddelenindustrie steeg in 2021 met 17 procent naar 26,5 miljard euro. Een absolute stijging van bijna 4 miljard euro in een jaar. Dit is grotendeels te verklaren door de stijgende voedselprijzen. De goedereninvoer van de levensmiddelenindustrie bestaat grotendeels uit (on)bewerkte voedselproducten. De prijzen hiervan zijn in 2021 met een kwart gestegen ten opzichte van 2020¹⁹. Dit terwijl de invoerhoeveelheden van natuur- en voedingsgoederen in dezelfde periode met 1 procent steeg²⁰.
- Het dekkingspercentage (uitvoerwaarde als percentage van de invoerwaarde) daalde daardoor van 178 procent in 2020 naar 163 procent in 2021.
- Het uitvoersaldo is het verschil tussen uitvoer en invoer. In 2020 bedroeg het uitvoersaldo 17,6 miljard euro, terwijl dit in 2021 16,7 miljard euro bedroeg. Dit staat gelijk aan een daling van 5 procent.

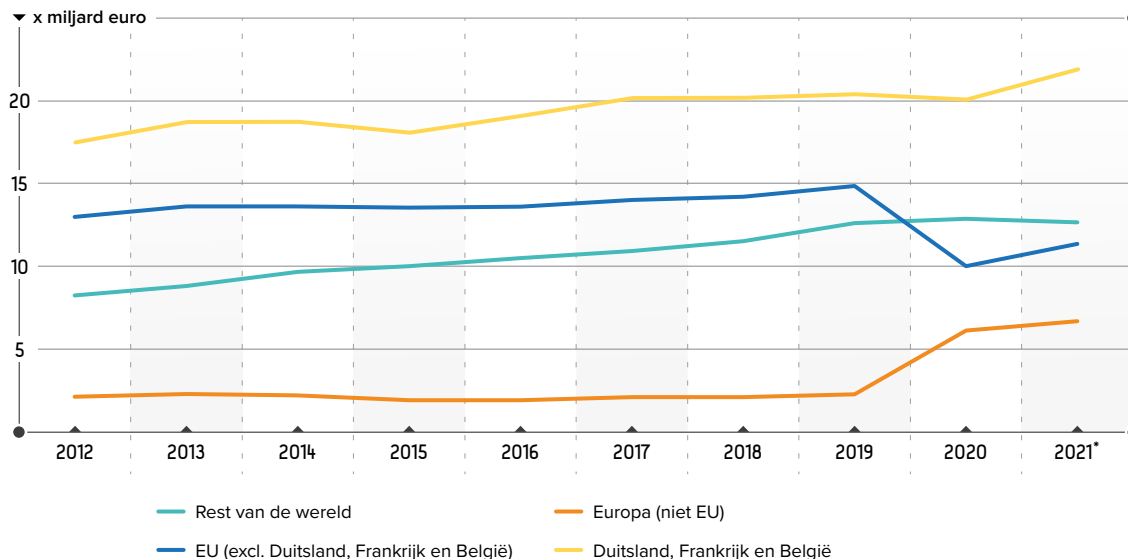
¹⁹ FAO, Food Price Index.²⁰ Bron: CBS; 'Goederensoorten naar land; natuur, voeding en tabak', cijfermatige bewerking Decisio.

3.2

Uitvoer naar buurlanden blijft het omvangrijkst

Figuur 24:

Ontwikkeling in uitvoerwaarde van de agrofoodsector naar vier landengroepen

* Cijfers uit 2021 zijn voorlopig.

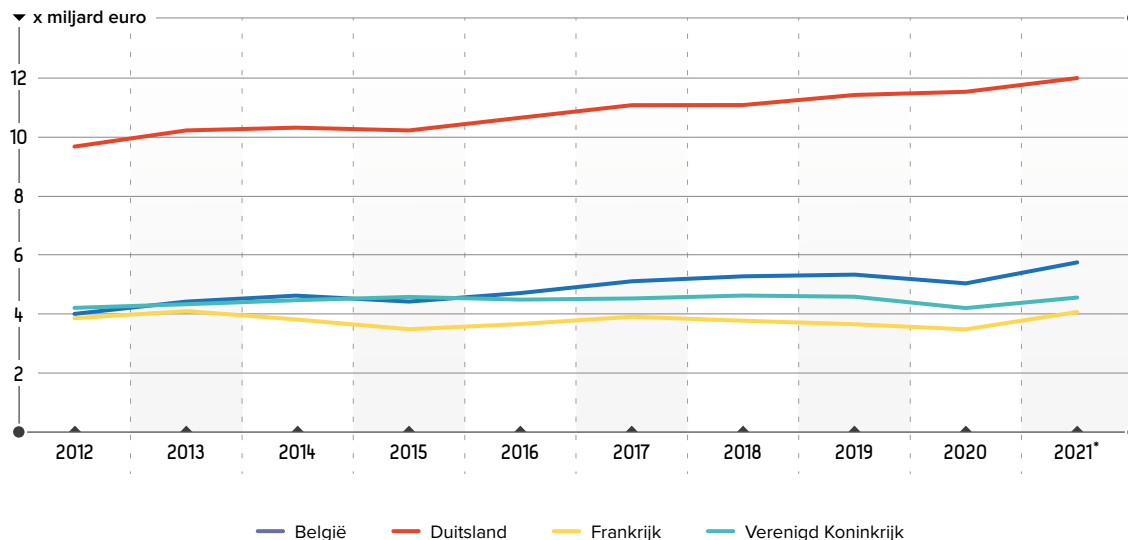
Bron: CBS; 'Internationale handel; in- en uitvoer volgens SITC-indeling', cijfermatige bewerking Decisio.

- De totale uitvoerwaarde over het gehele jaar 2021 bedroeg 21,9 miljard euro, een stijging van 9 procent ten opzichte van 2020. Het grootste deel van de uitvoer van de Nederlandse agrofoodsector²¹ gaat naar onze buurlanden Duitsland, Frankrijk en België.
- De uitvoerwaarde naar de overige EU-lidstaten bedroeg 11,4 miljard euro in 2021. Dit staat gelijk aan een stijging van 14 procent ten opzichte van 2020. Daarmee is de sterke krimp in 2020 niet gecompenseerd: door de Brexit op 31 januari 2020, daalde de uitvoerwaarde naar de overige EU-lidstaten scherp.
- Het uittreden van het Verenigd Koninkrijk leidde in 2020 tot meer statistische groei van de uitvoer naar niet-EU-landen. Deze exportgroei zette in 2021 door: een stijging van 9 procent tot 6,7 miljard euro.
- In de periode 2012-2020 nam de uitvoerwaarde naar de rest van de wereld – zowel in absolute als relatieve termen – het sterkst toe. Deze groei werd in 2021 niet voortgezet. Dat jaar daalde de uitvoer met 2,2 procent ten opzichte van een jaar eerder.

²¹ Deze CBS-statistiek heeft niet alleen betrekking op de levensmiddelenindustrie, maar op de agrofoodsector exclusief levende dieren, tabak en sierteelt. De sectoren zijn ingedeeld naar SITC-codes in plaats van SBI-codes. Het verschil in definities kan de ogenschijnlijke tegenstelling tussen paragraaf 3.1 en 3.2 verklaren.

Figuur 25:

Ontwikkeling van uitvoerwaarde van de agrofoodsector naar vier buurlanden

* Cijfers uit 2021 zijn voorlopig.

Bron: CBS; 'Internationale handel; in- en uitvoer volgens SITC-indeling', cijfermatige bewerking Decisio.

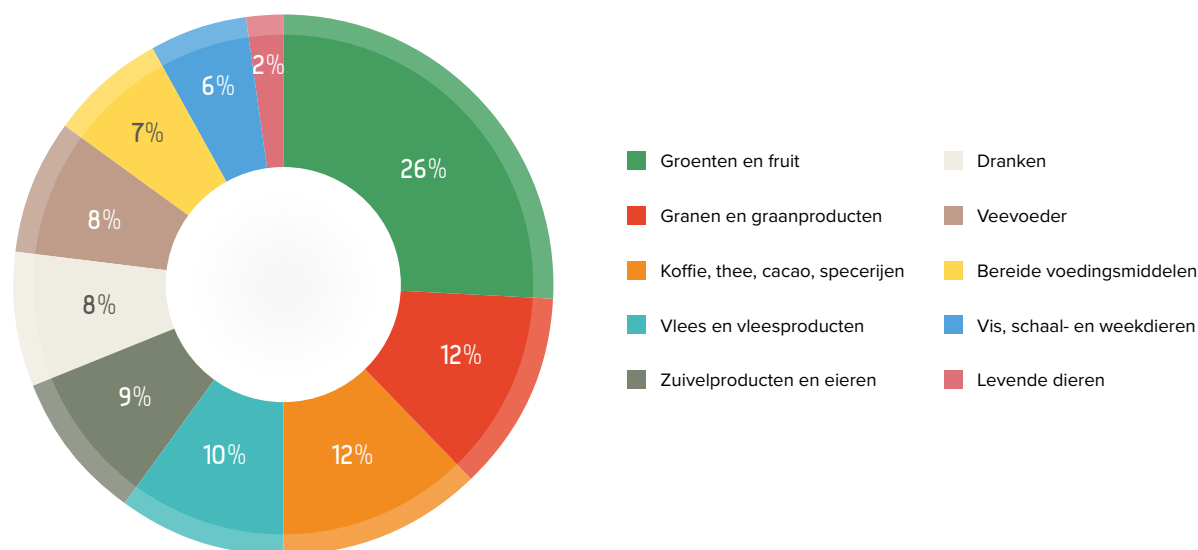
- Van de belangrijkste vier Europese bestemmingslanden, voert de Nederlandse agrofoodsector het meest uit naar Duitsland. In 2021 bedroeg de uitvoerwaarde 12 miljard euro; een toename van 4,6 procent.
- De uitvoerwaarde naar Frankrijk en België steeg in 2021 scherp ten opzichte van een jaar eerder: 17 procent naar Frankrijk en 13 procent naar België. De uitvoerwaarde ligt daarmee boven het pre-COVID niveau. De uitvoerwaarde naar het Verenigd Koninkrijk steeg eveneens in 2021, met 8,9 procent ten opzichte van 2020.

3.3

Belangrijkste importproducten: groenten en fruit, graan(producten) en koffie en thee

Figuur 26:

Verdeling invoerwaarde naar deelsector van de agrofoodsector (2021*)

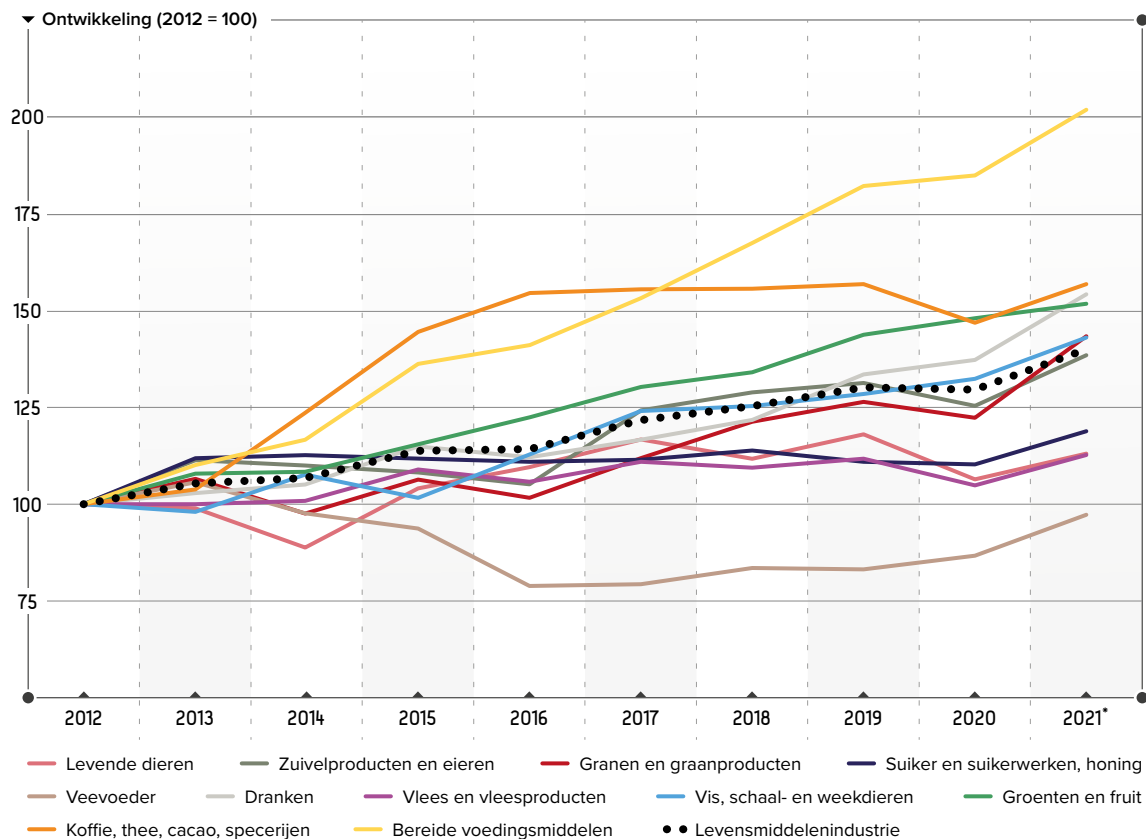
* Cijfers voor 2021 zijn voorlopig.

Bron: CBS; 'Internationale handel; in- en uitvoer volgens SITC-indeling'.

- De verdeling van de totale invoerwaarde per deelsector bleef in 2021 tamelijk stabiel. Groenten en fruit blijven met 26 procent de belangrijkste importproducten binnen de agrofoodsector.
- Graan(producten) en koffie, thee, cacao en specerijen wisselen van positie. De invoerwaarde van graan(producten) groeide in 2021 (in relatieve termen) meer dan twee keer zo hard ten opzichte van koffie, thee, cacao en specerijen. Dit betekent dat graan(producten) bijna een procent aan aandeel wonnen en - na groenten en fruit - het belangrijkste invoerproduct is met een aandeel van bijna 12 procent.
- Koffie, thee, cacao en specerijen volgden met 11,5 procent; vlees(producten) en zuivel(producten) en eieren met respectievelijk 10 procent en 9 procent.
- Het aandeel groenten en fruit binnen de importmix steeg in 2020 met bijna 0,8 procent ten opzichte van 2019, terwijl vlees(producten) met 0,7 procent daalden.

Figuur 27:

De ontwikkeling van de invoerwaarde naar deelsector van de agrofoodsector

* Cijfers voor 2021 zijn voorlopig.

Bron: CBS; 'Internationale handel; in- en uitvoer volgens SITC-indeling'.

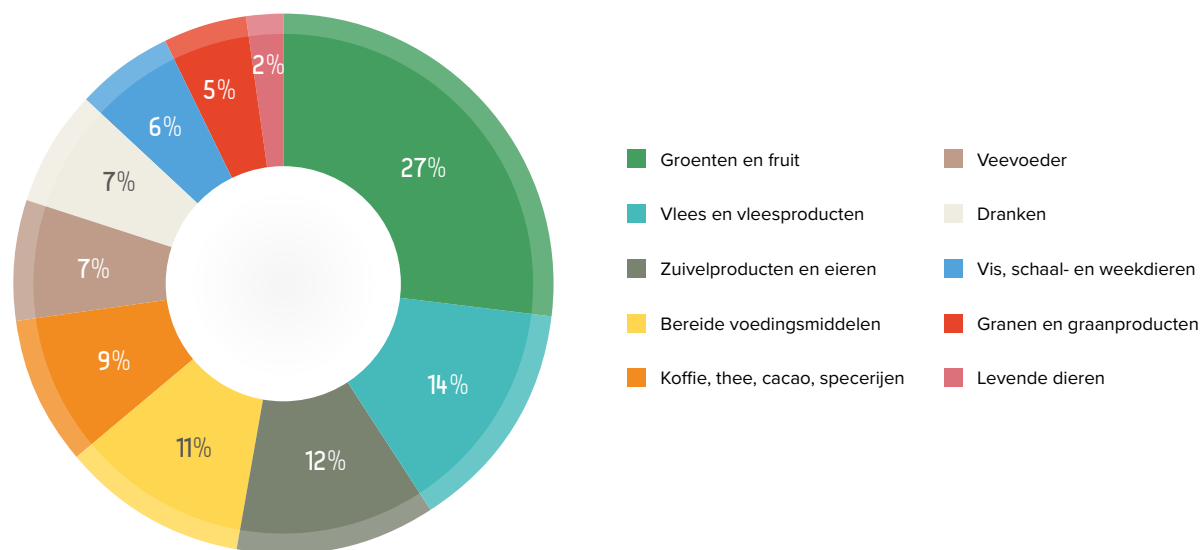
- In de periode van 2012 tot 2021, werden in Nederland in toenemende mate bereide voedingsmiddelen (102 procent groei), koffie, thee, cacao en specerijen (57 procent groei) en groenten en fruit (52 procent) geïmporteerd. Veevoeder werd in dezelfde periode 2 procent minder geïmporteerd, maar de invoerwaarde nam sinds 2019 weer enigszins toe.
- Door de relatief sterke importgroei in een aantal deelsectoren wijzigden de aandelen in de importmix tussen 2012 en 2021. Met name het aandeel bereide voedingsmiddelen (2,2 procentpunt) groenten en fruit (groei met 2 procentpunt) en koffie, thee, cacao en specerijen (1,3 procentpunt) groeiden in de importmix. Het aandeel van veevoeder en vlees(producten) slonk daarentegen met respectievelijk 3,2 en 2,4 procentpunt.

3.4

Belangrijkste exportproducten: groenten en fruit, vlees- en zuivelproducten

Figuur 28:

Verdeling uitvoerwaarde naar deelsector van de agrofoodsector (2021*)

* Cijfers voor 2021 zijn voorlopig.

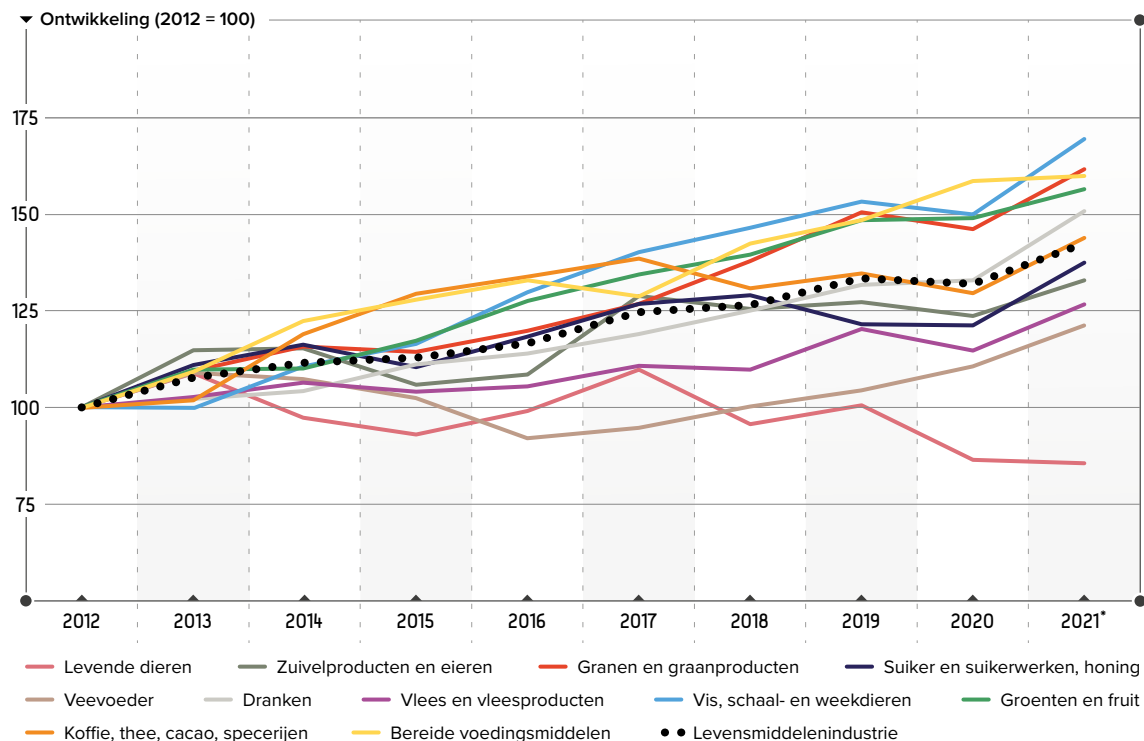
Bron: CBS; 'Internationale handel; in- en uitvoer volgens SITC-indeling'.

- De verdeling van de totale uitvoerwaarde per deelsector veranderde in 2021 enigszins. Groenten en fruit blijven met 27 procent de belangrijkste exportproducten binnen de agrofoodsector. Vlees en zuivelproducten volgden met 14 en 12 procent²².
- Weliswaar zijn groenten en fruit de belangrijkste exportproducten, maar het aandeel binnen de exportmix nam in 2021 met bijna 0,7 procentpunt af ten opzichte van 2020. Ook het aandeel bereide voedingsmiddelen nam af. Dit terwijl vlees(producten), vis, schaal- en weekdieren, koffie, thee, cacao en specerijen en dranken juist terrein wonnen.

²² Deze CBS-statistiek heeft niet alleen betrekking op de levensmiddelenindustrie, maar ook op de gehele agrofoodsector. De sectoren zijn ingedeeld naar SITC-codes in plaats van SBI-codes.

Figuur 29:

De ontwikkeling van de uitvoerwaarde naar deelsector van de agrofoodsector

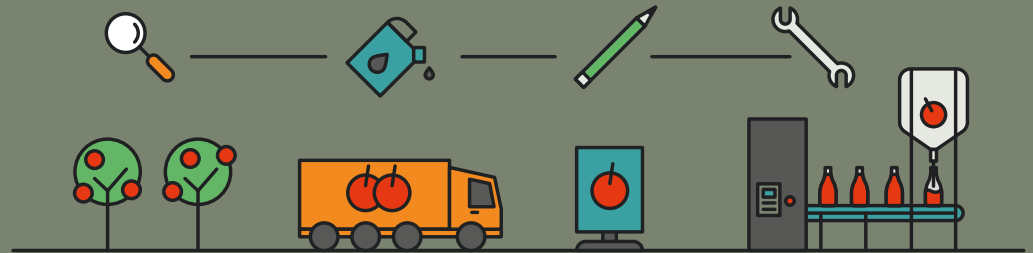

* Cijfers voor 2021 zijn voorlopig.

Bron: CBS; 'Internationale handel; in- en uitvoer volgens SITC-indeling'.

- Kijkende naar de periode van 2012 tot 2021, steeg de Nederlandse uitvoerwaarde van de vis, schaal- en weekdieren (69 procent), graan(producten) (61 procent), bereide voedingsmiddelen (60 procent), groenten en fruit (57 procent) relatief sterk. De uitvoerwaarde van de overige deelsectoren ontwikkelden zich minder sterk dan de uitvoerwaarde van de gehele levensmiddelenindustrie. In dezelfde periode daalde de uitvoerwaarde van levende dieren als enige deelsector: 15 procent.
- De relatief sterke exportgroei van een aantal deelsectoren zorgde voor wijzigingen in de exportmix tussen 2012 en 2021. Met name het aandeel groenten en fruit (2,4 procentpunt), bereide voedingsmiddelen (1,1 procentpunt) en vis, schaal- en weekdieren (0,9 procentpunt) groeiden. De productgroepen graan(producten) en drank groeiden ook in uitvoerwaarde: respectievelijk met 0,5 en 0,4 procentpunt.
- In de verdeling van de uitvoerwaarde per deelsector is een daling te zien in de uitvoerwaarde en het aandeel van de 'verse' deelsectoren ten opzichte van 2012: vlees(producten) (1,7 procentpunt), levende dieren (1,5 procentpunt) en veevoeder (1,3 procentpunt) en zuivelproducten en eieren (0,9 procentpunt).

4

Economisch belang

4.1

Input-outputanalyse

Het economisch belang van de levensmiddelenindustrie gaat verder dan alleen de sector zelf. Andere sectoren zijn afhankelijk van de levensmiddelenindustrie omdat ze toeleverancier zijn en de levensmiddelenindustrie een belangrijke afnemer is. Met behulp van een input-outputanalyse wordt in deze monitor sinds 2013 de indirecte bijdrage van de levensmiddelenindustrie aan het Bruto Nationaal Product in Nederland in beeld gebracht.

Bij toeleveranciers moet worden gedacht aan de landbouw, papier(verpakkings)-industrie, de energiesector en dienstverleners als banken, uitzendbureaus, accountants en reclamebureaus. De inkoop van producten en diensten door de levensmiddelenindustrie bij deze toeleverende sectoren levert ook werkgelegenheid op²³. Dit is de indirecte werkgelegenheid.

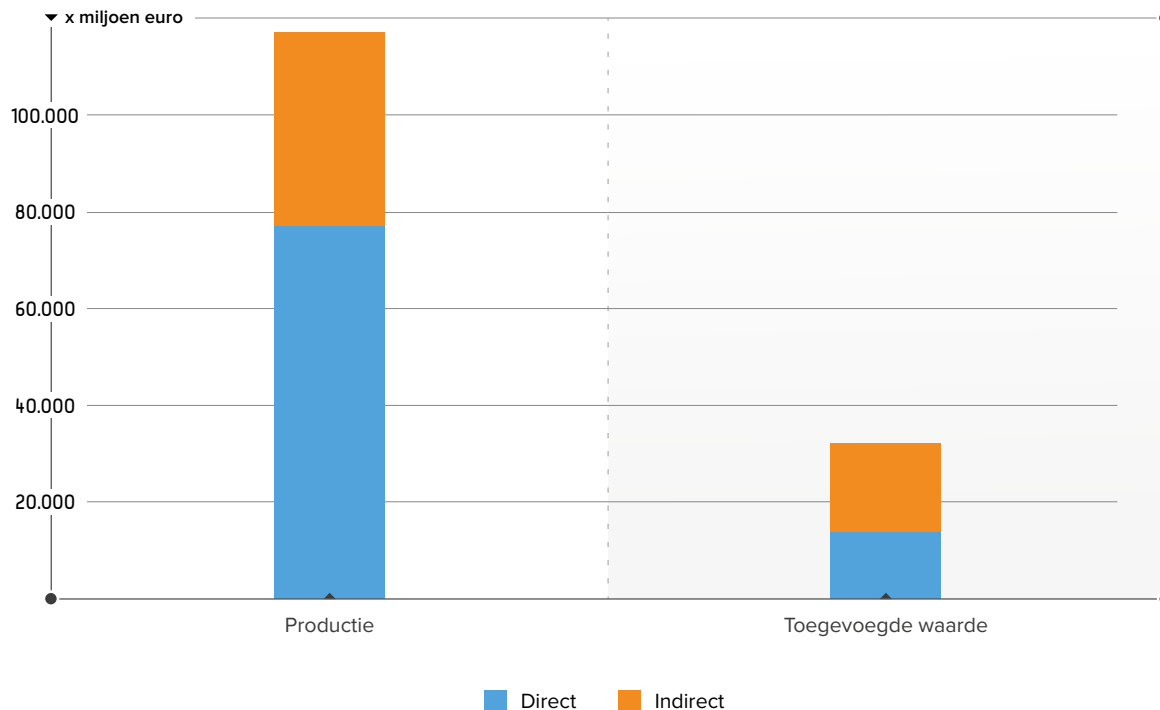
²³ Wanneer de levensmiddelenindustrie minder inkoop bij deze sectoren zal de werkgelegenheid dalen. Deze daling zal echter deels door andere sectoren worden gecompenseerd. Met dit soort dynamische effecten houdt de input-outputanalyse geen rekening.

4.2

Een stabiele factor voor de Nederlandse economie

Figuur 30:

Directe en indirecte productie en bruto toegevoegde waarde van de levensmiddelenindustrie (2021)

Bron: CBS; 'input-outputtabellen 2021 Lopende prijzen' en 'Nationale rekeningen'; cijfermatige bewerking Decisio.

- De totale productiewaarde van 76,9 miljard euro in de Nederlandse levensmiddelenindustrie zorgt in 2021 voor 40,2 miljard euro productiewaarde in andere sectoren.
- Daarmee levert de levensmiddelenindustrie 13,4 miljard euro bruto toegevoegde waarde op. Voor andere sectoren levert de levensmiddelenindustrie 18,5 miljard euro bruto toegevoegde waarde op²⁴. In totaal gaat het om ruim 31 miljard euro bruto toegevoegde waarde. Dit is circa 3 procent hoger dan in 2013.
- De levensmiddelenindustrie zorgt in 2021 direct en indirect voor circa 3,7 procent van het Bruto Binnenlands Product (BBP). Het belang van de levensmiddelenindustrie in de Nederlandse economie is met ongeveer een procentpunt gedaald t.o.v. van 2013. Dit is te verklaren doordat het Nederlandse BBP sinds 2013 met bijna een derde is gegroeid, terwijl de bruto toegevoegde waarde van de levensmiddelenindustrie relatief stabiel bleef.
- Op basis van input-outputanalyse zijn de multipliers te herleiden. Dit zijn de factoren die aangeven met hoeveel elke verdiende euro in de levensmiddelenindustrie kan worden vermenigvuldigd.
- De productiemultiplier bedraagt 1,52. Dit betekent dat voor elke euro productie in de levensmiddelenindustrie, voor 0,52 euro in andere Nederlandse sectoren wordt geproduceerd. De toegevoegde waarde multiplier is 2,38.
- De productiemultiplier bleef in 2021 stabiel op 1,52, de toegevoegde waarde multiplier steeg van 2,20 naar 2,38.

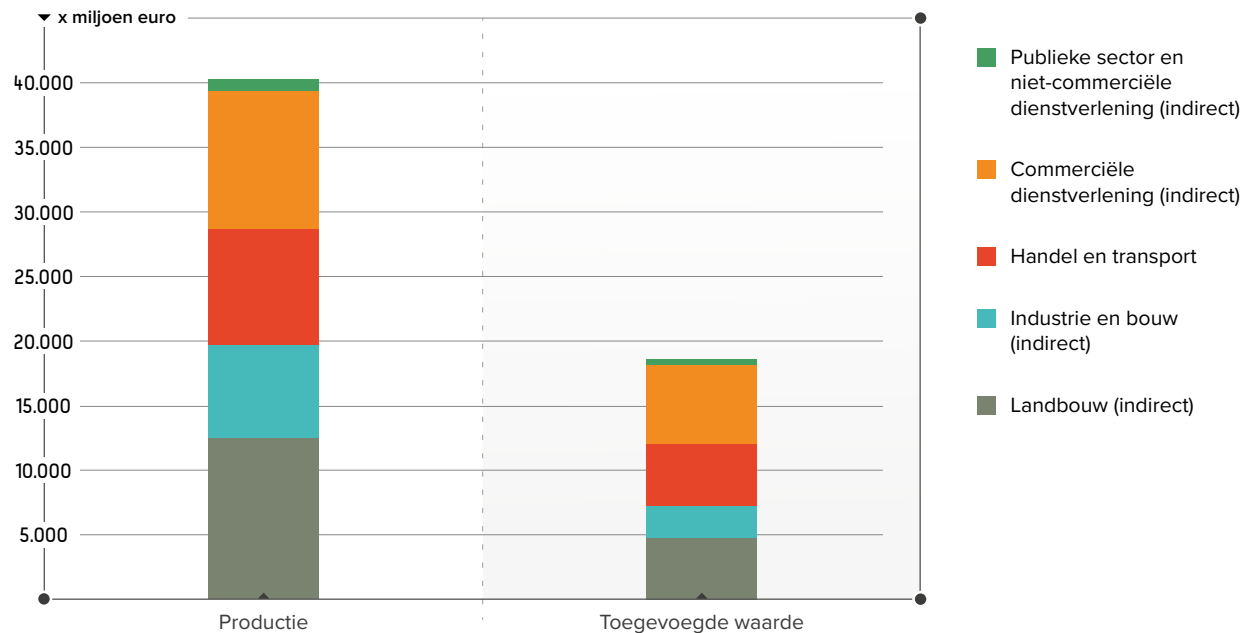
²⁴ De bruto toegevoegde waarde is het verschil tussen productie en het intermediair verbruik van een organisatie, inclusief afschrijvingen.

4.3

Voor veel sectoren van wezenlijk belang

Figuur 31:

Indirecte productie- en toegevoegde waarde uitgesplitst naar sectoren

- De totale indirecte productiewaarde (bij toeleveranciers) bedroeg in 2021 40,2 miljard euro. Hiervan realiseerden de sectoren commerciële dienstverlening en landbouw ongeveer 58 procent.
- Landbouw realiseerde 12,4 miljard euro indirecte productiewaarde, commerciële dienstverlening²⁵ realiseerde 10,8 miljard euro, handel en transport 9 miljard euro en industrie en bouw 7,2 miljard. 0,8 miljard euro werd gerealiseerd door de publieke sector en niet-commerciële diensten.

Bron: CBS; 'input-outputtabellen 2021 Lopende prijzen' en 'Nationale rekeningen'; cijfermatige bewerking Decisio.

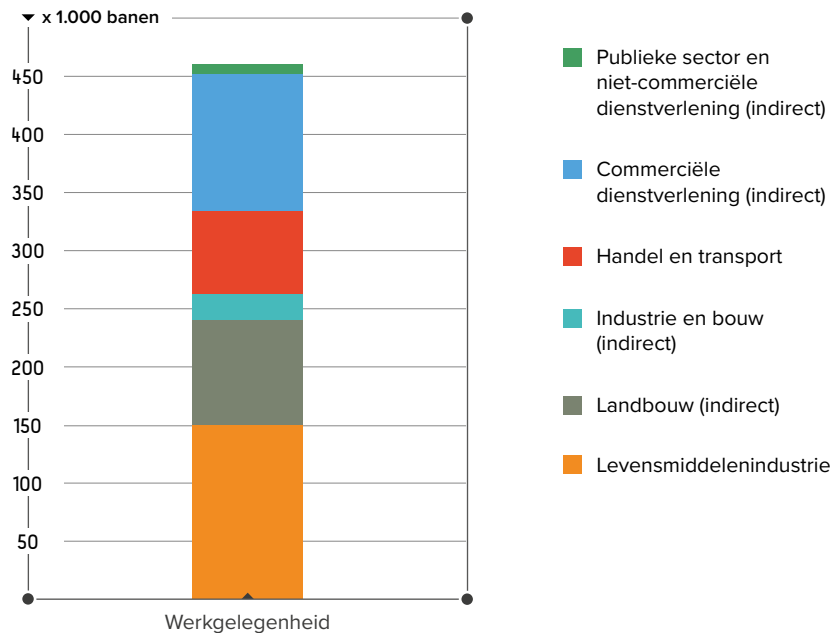
²⁵ Onder commerciële dienstverlening vallen onder andere uitzendbureaus, marketingbureaus, juridisch advies en IT-dienstverlening.

4.4

Lichte stijging totale werkgelegenheid

Figuur 32:

Directe en indirecte werkgelegenheid levensmiddelenindustrie uitgesplitst naar sectoren

Bron: CBS; 'input-outputtabellen 2021 Lopende prijzen' en 'Nationale rekeningen'; cijfermatige bewerking Decisio.

- De totale werkgelegenheid in de levensmiddelenindustrie in 2021 is 150 duizend banen (vol- en deeltijd)²⁶. In andere sectoren zorgt dit indirect voor 310 duizend banen. Dit betekent dat de levensmiddelenindustrie in totaal 460 duizend banen oplevert.
- De directe werkgelegenheid in de levensmiddelenindustrie is in 2021 met 2,7 procent gestegen ten opzichte van 2020. De indirecte werkgelegenheid steeg eveneens: 2,9 procent.
- De banenmultiplier lag in 2021 net boven 3. Dit betekent dat voor elke baan in de levensmiddelenindustrie, elders twee banen worden gecreëerd.
- Het totaal van directe en indirecte werkgelegenheid in de levensmiddelenindustrie is 4,2 procent van het totaal aantal banen in Nederland.

²⁶ Het CBS levert voor het aantal banen geen uitsplitsing naar de voedings-, dranken- en tabakssector. Op basis van statistieken over het totaal aantal banen en de verhoudingen per sector is in het I-O model het aantal banen in van de voedings- en drankensector herleid.

4.5

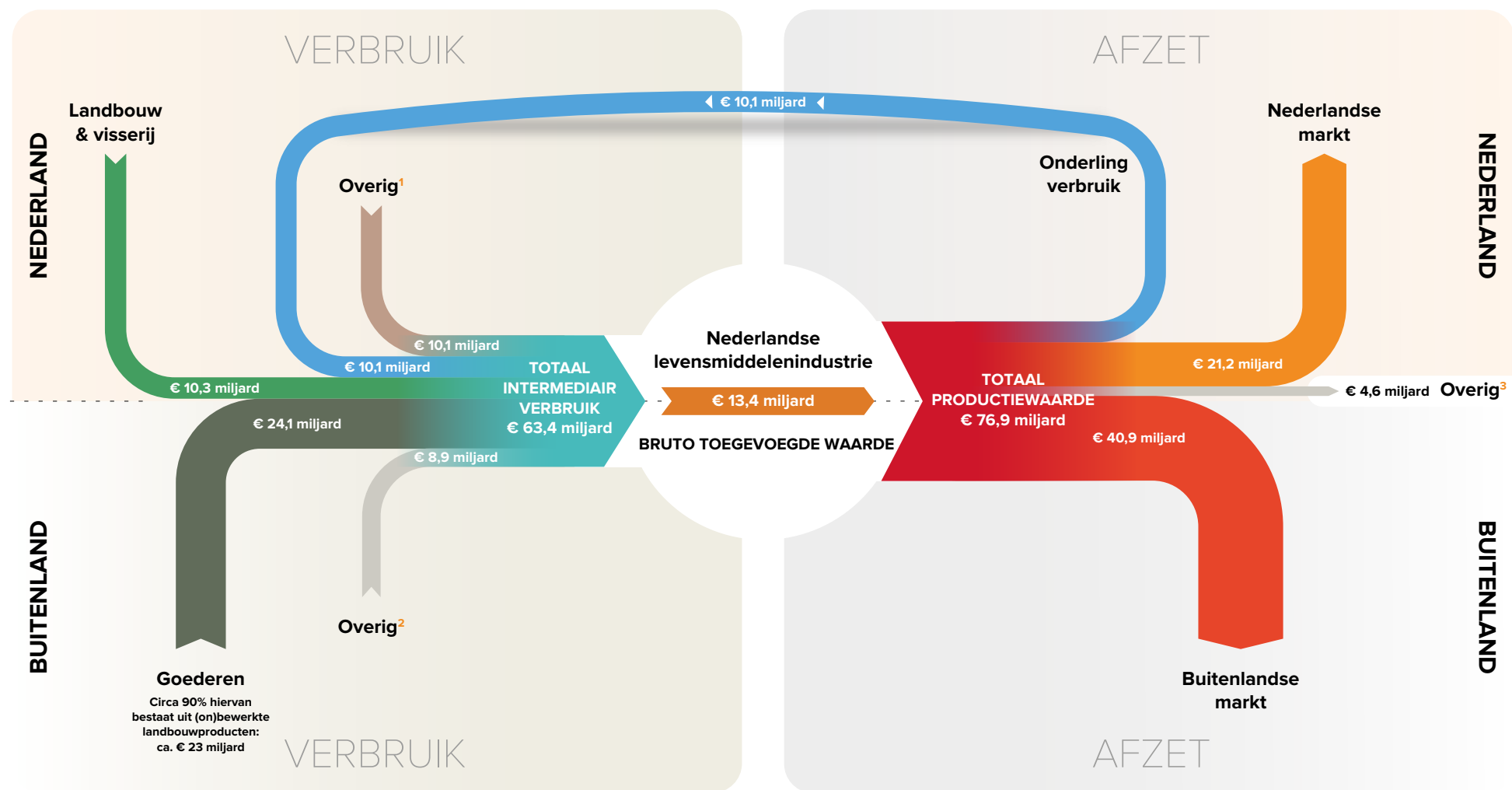
Helft van (on)bewerkte landbouwproducten uit Nederland, de andere helft uit buitenland

- In 2021 bedroeg het intermediair verbruik van de Nederlandse levensmiddelenindustrie in totaal 63,4 miljard euro.
 - Bijna de helft (30,5 miljard euro in 2021) van het intermediair verbruik is van binnenlandse origine. Het binnenlandse verbruik bestaat uit drie hoofdonderdelen: een derde (10,3 miljard euro) is afkomstig van de landbouw- en visserijsector, een derde (10,1 miljard euro) bestaat uit overig verbruik (kosten voor verpakkingsmaterialen, groothandel en bemiddeling, advies- en uitzendbureaus) en tot slot bestaat een derde (10,1 miljard euro) uit onderling verbruik in de levensmiddelenindustrie (onderlinge leveranties tussen bedrijven in de levensmiddelenindustrie).
 - De andere helft (32,9 miljard euro) van het intermediair verbruik is van buitenlandse origine. Bijna drie kwart van de invoer bestaat uit goederen. Deze bestaat op haar beurt voor 7,3 procent uit zogenaamde tertiaire landbouwgoederen²⁷. Dit geeft een indicatie van de samenstelling van de goedereninvoer van de levensmiddelenindustrie: grotendeels (on)bewerkte landbouw- en visserijproducten. Iets meer dan een kwart van de invoerwaarde (8,9 miljard euro) bestaat uit overig verbruik (diensten, belastingen, e.d.).
 - Afgaande op bovenstaande, haalt de levensmiddelenindustrie voor ongeveer 20 miljard euro aan agro-producten uit Nederland (landbouw, visserij én onderlinge leveranties in de levensmiddelenindustrie). De goedereninvoer uit het buitenland heeft een waarde van 24,1 miljard euro, waarvan het overgrote deel uit (on)bewerkte landbouwproducten bestaat.
- Dit betekent dat de levensmiddelenindustrie ongeveer de helft van de (on)bewerkte landbouwproducten uit Nederland haalt, en de andere helft uit het buitenland. Het overige intermediair verbruik, zoals verpakkingsmateriaal en logistieke dienstverlening, komen voornamelijk uit Nederland.
- De productiewaarde van de Nederlandse levensmiddelenindustrie bedroeg in 2021 76,8 miljard euro. Meer dan de helft van de productiewaarde werd afgezet in het buitenland, circa 40 procent op de Nederlandse markt en het overige deel bestond uit voorraadmutaties, investeringen en andere marges.
 - De levensmiddelenindustrie voegt 13,4 miljard euro aan bruto waarde toe. Dit is het verschil tussen het intermediair verbruik en de productiewaarde. Het bestaat onder meer uit lonen, werkgeverslasten en winsten.

²⁷ Dit zijn goederen die internationaal worden verhandeld ten behoeve van landbouw- of voedingssectoren. Bekende voorbeelden zijn landbouwmachines en machines voor de voedingsmiddelenindustrie, maar ook bijvoorbeeld meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen behoren tot de landbouwgerelateerde goederen. Bron: WUR & CBS (2022), De Nederlandse agrarische sector in internationaal verband – editie 2022

Figuur 33:

De relaties tussen de Nederlandse levensmiddelenindustrie, leveranciers en afnemers

Bron: CBS; 'input-outputtabellen 2021 Lopende prijzen' en 'Nationale rekeningen'; cijfermatige bewerking Decisio.

- Overig¹** Het betreft het overig verbruik van goederen en diensten die bij het productieproces nodig zijn. Bijvoorbeeld goederen als verpakkingsmaterialen en logistieke dienstverlening.
- Overig²** Het betreft deels de import van diensten, maar ook deels belastingen, subsidies, invoerrechten en (fictieve) marges.
- Overig³** Het betreft deels voorraadmutaties en investeringen, maar (fictieve) marges.

Agrofoodsector: De sector die zich bezighoudt met het produceren van voeding. Deze sector omvat de landbouw, bosbouw en visserij en de voedings- en genotmiddelenindustrie. De bloemen en plantensector is niet meegerekend.

Banen (van werkzame personen): Een arbeidsplaats die bezet wordt door een werknemer of een zelfstandige. Omdat een persoon meerdere arbeidsplaatsen kan bezetten ligt het aantal banen hoger dan het aantal werkzame personen. Ingeleend en/of gedetacheerd personeel en uitzendkrachten worden niet meegerekend in deze definitie.

Bedrijf: Organisatie van mensen en middelen gekenmerkt door zelfstandigheid ten aanzien van de beslissingen over het productieproces en door het aanbieden van producten en diensten aan derden. Een bedrijf kan meer dan één vestiging omvatten, maar ook meer dan één juridische eenheid. Wanneer een bedrijf zich uitstrekt over verschillende landen wordt het Nederlandse deel als een geheel bedrijf beschouwd.

Overige bedrijfskosten: Betreft de bedrijfskosten die niet betrekking hebben op de inkoopwaarde van de omzet, de arbeidskosten en de afschrijvingen op vaste activa.

Personele kosten: Bevat de brutolonen en -salarissen van werknemers, sociale en pensioenpremies en overige sociale lasten die ten laste van de werkgever komen. Verder ook de overige personeelskosten, zoals betalingen van flexibel personeel, opleidingskosten, kosten van werving en selectie van personeel, kosten van kantine, arbodiensten, bedrijfskleding, jubilea en dergelijke. Ontvangen loon(kosten)subsidies zijn in mindering gebracht op de personele kosten.

Productiewaarde: Het totaal aan goederen en diensten dat is geproduceerd, ook wel productie genoemd. De productiewaarde bestaat uit marktoutput (marktafzet), output voor eigen finaal gebruik en niet-marktoutput (goederen en diensten die gratis of tegen niet-significante prijzen aan andere eenheden zijn geleverd). De productie wordt gewaardeerd tegen basisprijzen. Dit zijn de prijzen die door producenten zelf worden ervaren: per bedrijfstak zijn de productgebonden belastingen er vanaf getrokken en de productgebonden subsidies erbij opgeteld.

Research & Development-uitgaven: Het totaal aan uitgaven aan eigen R&D-activiteiten in Nederland. Kenmerkend voor R&D is dat in dit onderzoek (research) gestreefd wordt naar oorspronkelijkheid én vernieuwing. R&D is het creatief, systematisch en planmatig zoeken naar oplossingen voor praktische problemen. Ook het strategische en het fundamentele onderzoek behoort tot R&D. Verder wordt het (uit) ontwikkelen (development) van ideeën of prototypes tot bruikbare processen en productierijpe producten tot R&D gerekend.

Standaard Bedrijfsindeling (SBI): Een hiërarchische indeling van economische activiteiten. Het CBS gebruikt de SBI-indeling om bijvoorbeeld bedrijfseenheden in te delen naar hun hoofdactiviteit. In 2008 heeft een ingrijpende revisie plaatsgevonden, vandaar de huidige versie 'SBI 2008'.

| **(Bruto) Toegevoegde waarde:** De waarde van alle in Nederland geproduceerde goederen en diensten (output of productiewaarde) minus de waarde van de goederen en diensten die tijdens deze productie zijn gebruikt (het intermediaire verbruik). De toegevoegde waarde is uitgedrukt in basisprijzen.

| **(Bruto) Toegevoegde waarde per werknemer:** De toegevoegde waarde (bruto, basisprijzen) gedeeld door het aantal werknemers, ook wel aangeduid als 'arbeidsproductiviteit'. Een werknemer is een persoon die in een arbeidsovereenkomst afspraken met een bedrijf/organisatie maakt om arbeid te verrichten op basis van financiële beloning.

| **Uitvoer van voedingsmiddelen en dranken:** De waarde van de door Nederlandse bedrijven aan het buitenland geleverde goederen, inclusief vracht- en verzekeringskosten (tot aan de Nederlandse grens). Het betreft hier de uitvoer van levensmiddelen van de hele agrofoodsector, dus inclusief de uitvoer van onbewerkte groenten en fruit.

| **Levensmiddelenindustrie:** Industriesector die zich bezig houdt met de vervaardiging van voedingsmiddelen en dranken. De levensmiddelenindustrie is een samenstelling van SBI-codes '10 Vervaardiging van voedingsmiddelen' en '11 Vervaardiging van dranken'. Deze afbakening wordt voor de meeste indicatoren gehanteerd.

| **Voorlopige cijfers:** Dit zijn cijfers van het meest recente verslagjaar. Na respectievelijk 18 en 30 maanden worden de 'nader voorlopige' en 'definitieve jaarramingen' gepubliceerd door het CBS. Op de definitieve cijfers vinden in principe geen bijstellingen meer plaats door het CBS.

| **Zichtperiode:** Dit is voor standaard de periode 2011 – 2021, met uitzondering van die statistieken waar geen data beschikbaar zijn voor het jaar 2020 en/of 2021.

COLOFON

© Federatie Nederlandse
Levensmiddelen Industrie
Oktober 2022

.....

FNLI Den Haag

T: 070 336 51 50
info@fnli.nl
www.fnli.nl

 @FNLI_nl

 nl.linkedin.com/company/fnli

.....

DECISIO

Valkenburgerstraat 212
1011 ND Amsterdam
020 67 00 562
info@decisio.nl
www.decisio.nl

Opgesteld in opdracht van

Opgesteld door

